

บทที่ ๕

การพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณร วัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี

ในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรีนี้ ขอเสนอเป็น ๖ ตอน ดังนี้

๑. คำถามการวิจัย
 ๒. วัตถุประสงค์การวิจัย
 ๓. วิธีดำเนินการวิจัยและพัฒนา
 ๔. การพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี
 ๕. ผลการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี
- ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียด ดังนี้

คำถามการวิจัย

จะสามารถพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ได้อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี

วิธีดำเนินการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยในระยะที่ ๓ นี้ เป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก เพราะจะเป็นขั้นตอนที่ผู้มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะมาร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมเพื่อพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร ดังนั้นจึงใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยในประเด็นต่างๆ ดังนี้

๑. กรอบการวิจัย

การวิจัยในระยะที่ ๓ นี้ เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมากที่ผู้มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรทุกฝ่าย จะได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการปฏิบัติการ (action) เพื่อให้เกิดการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรตามยุทธศาสตร์การพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา จึงได้มีการจัดกิจกรรมและกระบวนการกลุ่ม เพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนให้บรรลุตามดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาตามที่ได้กำหนดไว้ในการวิจัยในระยะที่ ๒ ดังนั้น จึงใช้กรอบการวิจัยที่ค้นพบจากคามแนวคิดการพัฒนาการใช้พุทธวิธี โดยได้ปรับไปตามปัญหาและความต้องการการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร ตามข้อค้นพบจากการวิจัยในระยะที่ ๑ และการวิจัยระยะที่ ๒ ดังนั้น กรอบการวิจัยในระยะที่ ๓ เป็นดังนี้

๑. การจัดกิจกรรมเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในการเรียนการสอน

- ๑.๑ กิจกรรมธนาคารความดี
- ๑.๒ กิจกรรมต้นไม้สังฆะความดี
- ๑.๓ กิจกรรมผ้าป่าความดี
- ๑.๔ กิจกรรมทำดีถวายพ่อหลวง

๒. การใช้สื่อที่หลากหลายในการเรียนการสอน

- ๒.๑ สื่อผลิตขึ้นเอง
- ๒.๒ สื่อสำเร็จรูป
- ๒.๓ สื่อพีธีกรรม

๓. การสร้างมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

กระบวนการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

๒. ประชากร

ประชากรในการวิจัยนี้ ประกอบด้วย

๒.๑ ผู้มีส่วนอย่างสำคัญในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร จำนวน ๑๗ รูป ประกอบด้วย

๒.๑.๑ พระภิกษุ จำนวน ๑๓ รูป

๒.๑.๒ สามเณร จำนวน ๔ รูป

๒.๒ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร ที่เป็นทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายฆราวาส จำนวน ๑๑๐ รูป/คน ประกอบด้วย

๒.๒.๑ ฝ่ายบรรพชิต ได้แก่

- ๑) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระพุทธรบาท จำนวน ๓ รูป
- ๒) พระภิกษุ จำนวน ๕ รูป

๒.๒.๒ ฝ่ายฆราวาส ได้แก่

- ๑) ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน ๑ คน
- ๒) คุณครู จำนวน ๓ คน
- ๓) นักเรียนผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน ๔๔ คน

๒.๒.๓ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๔ รูป/คน

๓. วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและพัฒนา

เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ที่สร้างโอกาสให้พระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธรบาท ราชวรมหาวิหาร ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาโดยตรง เกิดการพัฒนาขึ้นโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาจริง (interactive learning through action) โดยการมีส่วนร่วมอย่างสำคัญของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยเฉพาะ ผู้มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการสนับสนุนการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนา คือ เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ผู้ปกครองเด็กนักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษา คุณครู และผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ในการสอนโดยตรง เป็นผู้คอยให้คำปรึกษาแนะนำและได้ให้การส่งเสริมสนับสนุนร่วมมือ และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้มาโดยตลอด

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่เป็นผลการจัดกิจกรรมการพัฒนาและผลการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธรบาท ราชวรมหาวิหาร ที่เกิดจากการจัดกิจกรรมและกระบวนการกลุ่ม ดังรายละเอียดในตาราง ๔ มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ แล้วนำผลการวิเคราะห์ไปเปรียบเทียบกับดัชนีชี้วัดความสำเร็จ (KPI) ในการพัฒนาในแต่ละด้านตามที่ได้กำหนดไว้จากการวิจัยในระยะที่ ๒ ตามรายละเอียดปรากฏในผลของการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรดังกล่าว

การพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณร วัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี

หลังจากที่กลุ่มเป้าหมายได้ยุทธศาสตร์ในการดำเนินกิจกรรมแล้ว จึงได้มีการมอบหมายแบ่งหน้าที่ตามความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ที่ได้วางไว้ โดยการจัดกิจกรรมเน้นกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในการใช้พุทธวิธีสอนของพระภิกษุสามเณร และเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป ซึ่งการจัดกิจกรรมกลุ่มเป้าหมายได้มีการวางแผนในการดำเนินกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกัน โดยได้แยกออกเป็น ๓ ส่วน คือ

๑. การจัดตั้งกิจกรรมเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

เป็นการดำเนินกิจกรรมที่ต้องการมุ่งเน้นให้กลุ่มเป้าหมายได้แก่ พระภิกษุสามเณร เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คุณครู นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเรียนรู้ของพระภิกษุสามเณรเพื่อพัฒนาให้กระบวนการการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเป็นไปอย่างมีความสุข ซึ่งตัวกิจกรรมที่จัดขึ้นเองได้สร้างโอกาสให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมร่วมกัน กิจกรรมที่จัดขึ้นประกอบด้วย

ภาพ ๒๐ ธนาคารความดีปันผล ให้รางวัลเด็กดี ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๒

๑.๑ กิจกรรมธนาคารความดี เป็นกิจกรรมแรกของกลุ่มเป้าหมายที่ได้จัดตั้งกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในความเป็นจริง บางรูปได้มีการจัดกิจกรรมสมุดบันทึกความดีบางอยู่แล้ว แต่อยู่ในวงจำกัด ดังนั้น การจัดกิจกรรมดังกล่าว มีจำเป็นต้องมีการขยายผลการจัดกิจกรรมไปสู่กว้างมากขึ้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมไปสู่การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น ดังที่กลุ่มเป้าหมายได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นไว้ว่า

“...ผมเคยทำ(สมุดบันทึกความดี)มาก่อนแล้ว แต่ทำแบบง่าย ๆ นะ ไม่มีสีสันรูปแบบอะไรชัดเจนหรอก ทำแค่ขีด(ขีดสน) เลยออกมาไม่ค่อยดีเท่าไร พอนำไปใช้สอนพ่ungsี้ได้ทำอยู่ประมาณอาทิตย์หนึ่ง ก็เลิก นักเรียนเยอะ ทำอยู่คนเดียวไม่ไหว ล้ามากคอนเวลาตรวจเช็คให้คะแนนเด็ก เหนื่อย เลยไม่ได้ทำต่อ ถ้าจะทำก็ควรปรับให้เหมาะสมกับเขา(นักเรียน)ด้วย รุ่นเด็กเล็ก(เด็กระดับประถม) และเด็กโต(เด็กมัธยม)ต้องไม่เหมือนกัน...”

แต่สำหรับกรณีการจัดกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันในการจัดทำสมุดบันทึกความดีของพระภิกษุสามเณรนั้น ยังไม่มีกิจกรรมที่เห็นเป็นรูปธรรม มีเพียงบางรูปเท่านั้นที่นำไปใช้ในการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา แต่ก็ยังเป็นเพียงการนำไปใช้สอนเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น ไม่มีการเรียนรู้และนำไปปรับปรุงแก้ไขแต่อย่างใด

เหตุผลที่สำคัญคือ การจัดตั้งกิจกรรมธนาคารความดี เป็นกิจกรรมที่ได้จากแนวทางการจัดกิจกรรมเวทีพระยุคใหม่และกิจกรรมเวทีเด็กอินเทรนด์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้กลุ่มเป้าหมายและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ช่วยกันระดมสมองแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และมีการวางแผนร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมธนาคารความดี ซึ่งมีขั้นตอนกระบวนการ ดังนี้

กระบวนการธนาคารความดี ได้ร่วมกันศึกษาเรียนรู้ถึงแนวทางการจัดทำสมุดธนาคารความดีต้นแบบ จากสื่อรายการคนค้นคนเกี่ยวกับการจัดตั้งธนาคารความดีของศูนย์ส่งเสริมเสริมและพัฒนาการเรียนรู้วัดหนองหล่ม ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งได้เปิดทำการรับฝาก-ถอนความดี ณ ศาลาวัดหนองหล่ม โดยให้เด็กในหมู่บ้านหนองหล่มทำความดี และบันทึกความดีลงในสมุด จากนั้นทุกวันอาทิตย์แรกของเดือน คณะกรรมการจะทำการรับฝากด้วยการลงคะแนนสะสมความดีไว้ เพื่อจะนำคะแนนความดีมาแลกเปลี่ยนเป็นข้าวเหนียว น้ำสละ น้ำคุณธรรม เป็นวิธีการบันผลให้รางวัลเด็กดี

เมื่อกลุ่มเป้าหมายได้ศึกษา สันทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จนเกิดความเข้าใจแล้ว จึงได้นำสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้มาปรับประยุกต์ใช้ในการจัดตั้งกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้เกิดความเหมาะสม

กิจกรรมธนาคารความดี เป็นกิจกรรมประยุกต์ใช้สอนตามพุทธวิธีที่ว่าด้วยการสอนสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม หรือทำสิ่งที่เขายากให้เกิดความเข้าใจง่าย เนื่องจากเนื้อหาที่ลึกซึ้งยากต่อการเข้าใจ จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการที่ทำของยากให้เข้าใจง่ายหรือปรับเนื้อหาที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมหรือในรูปแบบของกิจกรรมที่สามารถจับต้องได้ เช่นเดียวกันกิจกรรม

ธนาคารความดีที่มีความสอดคล้องตามลักษณะการสอนของพระพุทธเจ้าคือ การสอนเนื้อหาที่เป็นนามธรรมทำให้เป็นรูปธรรมโดยการจัดกิจกรรมในการเรียนการสอน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้อย่างชัดเจน และเกิดแรงดึงดูดใจในการเรียนการสอนได้อย่างดีอีกด้วย

รหัสสมาชิก.....

สมุดบัญชีธนาคารความดี

ชื่อผู้ถือบัญชี

เด็กหญิง.....นามสกุล..... ชั้น ป.....

กตัญญู ถ่อมตน ฝึกฝน ใฝ่รู้

ภาพ ๒๑ ตัวอย่างสมุดบัญชีธนาคารความดีของสมาชิก

๑. สมุดบันทึกความดีครั้งที่ ๑ หลังจากกลุ่มเป้าหมายได้ศึกษาแนวทาง และ สนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันแล้ว จึงได้นำมาออกแบบสมุดบันทึกความดี โดยยึดข้อมูลที่ได้จากการจัดกิจกรรมระดมความคิดของเด็กนักเรียน (กิจกรรมระดมความคิดจะนำเสนอไว้เกี่ยวกับการใช้วิธีสอนแบบมีส่วนร่วม) มาเป็นข้อมูลสำคัญในการจัดตั้งเป็นกิจกรรมทำความดี

การออกแบบสมุดบันทึกความดี เป็นลักษณะความดีแบบทั่วไป มีประเภทต่าง ๆ เช่น บัณฑิต ถูบ้าน ล้างถ้วย ล้างจาน ซักเสื้อผ้า อ่านหนังสือ ทำการบ้าน เป็นต้น ซึ่งจะเขียนประเภทความดีไว้ มีช่องว่างให้เด็กได้กรอกข้อมูลลงไป และมีกรให้เลือกระดับความดีของตนเองที่ได้ทำว่าตนได้ทำในระดับใด ดังตารางสมุดบันทึกความดีที่ปรากฏ

สมุดบันทึกความดีประจำสัปดาห์			
ตั้งแต่วันที่ เดือน..... พ.ศ.			
เด็กชาย/เด็กหญิง นามสกุล ชั้น ป.			
ประเภทความดี	ประเมินระดับความดีที่ทำตามความเป็นจริง		
ปัดกวาด ภูบ้าน	☐ ทำด้วยตนเอง	☐ ต้องสั่งให้ทำ	☐ ไม่ทำเลย
ล้างถ้วย ล้างจาน	☐ ทำด้วยตนเอง	☐ ต้องสั่งให้ทำ	☐ ไม่ทำเลย
ซักเสื้อผ้า	☐ ทำด้วยตนเอง	☐ ต้องสั่งให้ทำ	☐ ไม่ทำเลย
อ่านหนังสือ	☐ ทำด้วยตนเอง	☐ ต้องสั่งให้ทำ	☐ ไม่ทำเลย
ทำการบ้าน	☐ ทำด้วยตนเอง	☐ ต้องสั่งให้ทำ	☐ ไม่ทำเลย
มีสัมมาคารวะ	☐ ทำด้วยตนเอง	☐ ต้องสั่งให้ทำ	☐ ไม่ทำเลย
ไหว้พระก่อนนอน	☐ ทำด้วยตนเอง	☐ ต้องสั่งให้ทำ	☐ ไม่ทำเลย
อื่นๆ.....	☐ ทำด้วยตนเอง	☐ ต้องสั่งให้ทำ	☐ ไม่ทำเลย
รวมคะแนนที่ได้ คะแนน คะแนน คะแนน
รวมคะแนนที่ได้มาทั้งหมด คะแนน	ลงชื่อ.....	กรรมการฯ
ลายเซ็นผู้รับรองความดี ผู้ปกครองนักเรียน			

ภาพ ๒๒ รายละเอียดบันทึกความดีประจำสัปดาห์ สมุดบัญชีธนาคารความดี ครั้งที่ ๑

ส่วนขั้นตอนของการฝากธนาคารความดีนั้น ได้เปิดทำการทุกวันอังคาร เวลา ๑๒.๐๐ น. ณ ที่ทำการธนาคารความดีโรงเรียนพลวิทยา โดยมีแกนนำกลุ่มของพระภิกษุสามเณรที่ไปทำการสอนประจำโรงเรียนเป็นผู้รับฝากด้วยตนเอง เนื่องจากเป็นการเริ่มต้นใหม่ หลังจากมีการดำเนินการได้ระยะหนึ่งแล้ว จึงได้มีการสรรหาตัวแทนนักเรียนในการทำหน้าที่รับฝากความดี โดยการเลือกตั้งคณะกรรมการนักเรียนคนที่มีความเสียสละและได้รับการยอมรับจากหมู่คณะมาทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการในการรับฝากความดีแทน

เมื่อสมาชิกนำสมุดบันทึกความดีมาฝาก คณะกรรมการจะทำการรวบรวมคะแนน กรอกคะแนนลงในบัญชีของสมาชิกแต่ละคน ซึ่งในบัญชีธนาคารความดีมีสมาชิก ๓๔ ราย ดังนั้น ในการประเมินให้คะแนนสมุดความดีของสมาชิกแต่ละราย จึงเกณฑ์ในการให้คะแนนความดีในแต่ละข้อนั้น จะมีระดับที่แตกต่างกัน คือ ระดับดีมาก หมายถึง นักเรียนที่ทำความดีด้วยตนเอง ได้ ๓ คะแนน ระดับปานกลาง หมายถึง นักเรียนที่ถูกสั่งให้ทำความดีได้ ๒ คะแนน ระดับแก้ไข หมายถึง นักเรียนที่ไม่ทำความดีเลย ได้ ๐ คะแนน

เมื่อได้คะแนนแล้วนำมารวมกันเข้า แล้วหารด้วย ๘ (จำนวนรายการความดี)
เช่น เมื่อทำความดีได้ ๒๔ คะแนน ต้องนำไปหารด้วย ๘ จึงได้ ๓ คะแนน (ระดับดีมาก)

สำหรับสมาชิกที่ความดีระดับดีมาก (คะแนนสูงสุด) หรือระดับปานกลาง
ตามลำดับลงมา โดยสิ้นปีการศึกษาจะมีการปันผล มอบรางวัลแก่ผู้ที่มีความดีสะสม

หลังจากแกนนำกลุ่มพระภิกษุสามเณรได้ดำเนินงานแล้ว จึงมีการสรุปผล
การดำเนินงานที่พบสภาพปัญหาของการจัดทำกิจกรรมสมุดบันทึกความดี คือ

๑) ระยะเวลาเปิดทำการรับฝากความดีมีจำกัด

๒) สมาชิกมักจะเขียนให้คะแนนตนเองไว้ล่วงหน้า ไม่สามารถติดต่อได้
ว่าเด็กได้ทำจริงหรือไม่ ทำแล้วอยู่ในระดับใด เพราะส่วนใหญ่มักจะให้คะแนนตนเองอยู่ในระดับ
มาก ซึ่งข้อมูลที่ได้ขาดความน่าเชื่อถือ

๓) สมาชิกบางราย ทำความดีครบถ้วน แต่ไม่มีลายเซ็นผู้ปกครองรับรอง

๔) สมาชิกบางราย มักจะลืมนำสมุดบันทึกความดีมาฝาก

๒. สมุดบันทึกความดีครั้งที่ ๒ หลังพบปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว กลุ่มเป้าหมายจึง
ได้มีการนำสมุดบันทึกความดีมาปรับปรุงแก้ไขใหม่ ซึ่งได้เปลี่ยนรูปแบบไปจากเดิม โดยการให้
เขียนความดี กรอกลงในสมุดบันทึกแทนการกรอกข้อมูลลงในช่องว่าง ซึ่งความดีมี ๒ ลักษณะ คือ

๒.๑ สมุดบันทึกความดีประเภททางบ้าน (ความดีที่ได้ทำเกี่ยวกับทางบ้าน
เช่น บัดกวาด ถูบ้าน ไหว้คุณพ่อคุณแม่ เป็นต้น) ดังตัวอย่างปรากฏ

บัญชีธนาคารความดีทางบ้าน	
วันที่..... เดือน..... พ.ศ..... ครั้งที่.....	
ข้าพเจ้าเด็กชาย/เด็กหญิง..... นามสกุล.....	
ได้ทำความดีกับทางบ้านคือ.....	
.....	
.....	
ในวันที่..... เดือน..... พ.ศ.....	
เฉพาะกรรมการเท่านั้น รวมคะแนนที่ได้ คะแนน ลงชื่อ..... กรรมการ (นักเรียน)	เฉพาะผู้รับรองระดับความดี ☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ พอใช้ ลงชื่อ..... ผู้ประเมิน (ผู้ปกครอง)

ภาพ ๒๓ ตารางบันทึกความดีประเภททางบ้าน สมุดบันทึกความดีครั้งที่ ๒

ลักษณะความดีประเภททางบ้าน มีเนื้อหาความดีที่ใช้การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรของสมาชิกแต่ละคน เน้นความดีที่ได้ทำจริง โดยได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการกระตุ้นให้ผู้ปกครองในแต่ละครอบครัว ได้ตระหนักถึงการปลูกฝังความดีพื้นฐานให้กับบุตรหลานของตนเอง อีกทั้งเป็นผู้ประเมินรับรองความดีด้วย

๒.๒ สมุดบันทึกความดีประเภททางโรงเรียน (ความดีที่ได้ทำเกี่ยวกับทางโรงเรียน เช่น เก็บขยะ ช่วยคุณครูถือสิ่งของ เป็นต้น) ดังในตัวอย่าง

บัญชีธนาคารความดีทางโรงเรียน	
วันที่..... เดือน..... พ.ศ..... ครั้งที่.....	
ข้าพเจ้าเด็กชาย/เด็กหญิง..... นามสกุล.....	
ได้ทำความดีกับทางบ้านคือ.....	
.....	
.....	
ในวันที่..... เดือน..... พ.ศ.....	
<p style="text-align: center;">เฉพาะกรรมการเท่านั้น</p> <p>รวมคะแนนที่ได้ คะแนน</p> <p>ลงชื่อ.....</p> <p style="text-align: center;">กรรมการ (นักเรียน)</p>	<p style="text-align: center;">เฉพาะผู้รับรองระดับความดี</p> <p>☐ดีมาก ☐ดี ☐พอใช้</p> <p>ลงชื่อ.....</p> <p style="text-align: center;">ผู้ประเมิน (ผู้ปกครอง)</p>

ภาพ ๒๔ ตารางบันทึกความดีประเภททางโรงเรียน สมุดบันทึกความดีครั้งที่ ๒

ความดีประเภททางโรงเรียน มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับความดีทางบ้าน เน้นให้สมาชิกได้บันทึกด้วยตนเอง ได้ทำความดีจริง โดยให้ความสำคัญกับคุณครูทางโรงเรียน ช่วยกระตุ้นให้เด็กแต่ละคน ได้บำเพ็ญสาธารณะประโยชน์มากขึ้น และก่อให้เกิดความรักความหวงแหนในสถานบันที่ตนเองศึกษาอยู่ ซึ่งจะให้คุณครูเป็นผู้ประเมินรับรองความดี

วิธีการรับฝากความดีนั้น ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการสะสมคะแนนไปจากเดิม คือ สมุดความดีจะมีอยู่ ๓ ระดับ คือ ดีมาก (ได้ ๓ คะแนน) ดี (ได้ ๒ คะแนน) และพอใช้ (ได้ ๑ คะแนน) จำนวนคะแนนที่ได้จะเป็นตัวบ่งชี้รางวัลแก่เด็กดีเมื่อสิ้นเทอมแรกของการศึกษา

ส่วนขั้นตอนดำเนินการได้แยกสมาชิกออกเป็น ๓ กลุ่ม ในแต่ละกลุ่มจะมีคณะกรรมการคอยกำกับดูแลความเรียบร้อยของสมุดบันทึกความดีที่ส่งแต่ละครั้ง ก่อนคณะกรรมการจะกรอกคะแนนความดีแต่ละประเภทลงในสมุดบันทึกความดีทุกครั้ง ต้องตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล และความเป็นจริงมากที่สุด เช่น กรณีปลอมแปลงลายเซ็นผู้รับรองความดี

จากผลการทดลองใช้สมุดบันทึกความดีฉบับปรับปรุงครั้งที่ ๒ พบว่า เด็กเข้าใจ ในการทำความดีมากขึ้น ความดีที่เด็กทำหลากหลายกว่าเดิม การให้คะแนนง่าย แต่พบปัญหา คือ สมาชิกบางคนจะส่งความดีไม่ครบทั้งสองประเภทหรือจะส่งประเภทใดประเภทหนึ่งเท่านั้น ต้องอาศัยแรงกระตุ้นจากผู้สอนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องคอยกำกับดูแลบ่อยๆ ซึ่งกลุ่มของพระภิกษุสามเณรได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า น่าจะเกิดจากวิธีการเสริมแรงที่ยังไม่สามารถดึงดูดความสนใจในการทำความดีของเด็กได้มากเท่าที่ควร

การปรับเปลี่ยนรูปแบบบันทึกความดี เป็นการประยุกต์การสอนตามพุทธรูปวิธีที่ว่า ด้วย การปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้เหมาะสมกับวัยผู้เรียน แม้สอนเรื่องเดียวกันแต่ผู้เรียนวัยต่างกัน การสอนก็ย่อมปรับเปลี่ยนวิธีการให้แตกต่างกันไปด้วย เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจง่ายขึ้น และเกิดความมุ่งมั่นในการเรียนรู้และปฏิบัติตามมากยิ่งขึ้น ดังนั้น จึงได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการของกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจมากขึ้น ดังสมุดบันทึกความดีครั้งที่ ๓

๓. สมุดบันทึกความดีครั้งที่ ๓ เป็นพัฒนาการครั้งล่าสุด ที่เกิดจากผลดำเนินการทดลองใช้สมุดบันทึกความดี จนตกผลึกเกิดเป็นผลกระบวนการเรียนรู้ในมิติใหม่ที่มีหลากหลาย และทันสมัยมากขึ้น โดยมีการปรับปรุงรูปแบบสมุดบันทึก ที่มีสีสันสร้างความสนุกในการบันทึกความดี และเนื้อหาความดีที่บันทึก ได้ปรับเปลี่ยนในรูปแบบใหม่ให้ความสำคัญเรื่องความดีสาธารณะ (เป็นลักษณะความดีทั่วไปที่สามารถทำได้โดยไม่จำกัดสถานที่) ต้องการจะปลูกฝังให้เด็กมีจิตสาธารณะ เพราะเห็นว่าเด็กส่วนใหญ่ มีความเป็นปัจเจกบุคคล มีความเห็นแก่ตัวมาก จึงมุ่งเน้นจะให้เด็กได้รู้จักการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รู้จักการเสียสละ และความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น ดังในตัวอย่างแบบบันทึกความดีล่าสุด

ภาพ ๒๕ ตัวอย่างรูปแบบใบโพธิ์บันทึกความดี

ภาพ ๒๖ ผลิตภัณฑ์อุปกรณ์จัดกิจกรรมธนาคารความดี

หลังจากกลุ่มพระภิกษุสามเณรร่วมกันกำหนดทิศทางในรูปแบบการบันทึกใหม่ และเนื้อหาที่บันทึกความดีแล้ว จึงมีการมอบหมายหน้าที่ให้แกนนำกลุ่มพระภิกษุสามเณรได้ ดำเนินการสร้างนวัตกรรมขึ้นมา อาทิ ไบโพรซ์บันทึกความดี กล่องรับฝากความดี บัตรติดอก คณะกรรมการ ตราประทับความดี ตราดาวความดี เป็นต้น ซึ่งเป็นสื่ออุปกรณ์สำคัญที่ช่วยเสริมแรง ในการทำความดีของเด็ก ดังในภาพปรากฏ

แกนนำกลุ่มพระภิกษุสามเณรได้ร่วมกันดำเนินการจัดตั้งธนาคารความดี เรียนรู้ควบคู่กับการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งจะใช้เวลาช่วงท้ายชั่วโมงหลังจากสอนเสร็จทุกครั้ง แจกไบโพรซ์ความดี ให้เด็กได้ใช้บันทึกลงความดีที่ตนได้ทำ และได้สร้างพื้นที่ให้เด็กได้ ระบายสีลงในแบบบันทึก เพื่อเพิ่มความสนุกกับสีเส้นความดี

หลังจากมีการดำเนินการจัดตั้งธนาคารความดีได้ในระยะหนึ่งแล้ว ผลการ ดำเนินการเป็นไปด้วยดี และยังได้รับเสียงตอบรับจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย อาทิ คุณครู เด็ก และผู้ปกครองเด็ก ต้องการให้มีขยายผลในระดับชั้นอื่นๆ ด้วย เพราะเห็นว่า กิจกรรมเกิด ประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของเด็ก จึงเห็นพ้องต้องกันว่า ควรจะมีสมาชิกในบัญชีธนาคารดีเพิ่มขึ้น อีก จากเดิมมีสมาชิก ๓๔ ราย เพิ่มใหม่อีก ๖๐ ราย เป็นจำนวน ๙๔ ราย (คือ เพิ่มในระดับชั้น ป. ๕ และชั้นป. ๖) เมื่อจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จำเป็นต้องมีคณะกรรมการรับฝากความดีเพิ่มขึ้นอีกด้วย ดังนั้น จึงมีการสรรหาตัวแทนนักเรียนที่คุณสมบัติเหมาะสมและได้รับการยอมรับจากเพื่อนมาก

ที่สุดในแต่ละระดับชั้นนั้นมาทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการรับฝากความดี ซึ่งการจัดตั้งคณะกรรมการนั้นมีส่วนสำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนให้กิจกรรมเป็นไปด้วยดี และเห็นเป็นรูปธรรม คณะกรรมการในแต่ละชั้น จะมีหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบโดยตรง แต่ละคนจะรับผิดชอบแตกต่างกันออกไปคือ จะมีกรรมการแผนกประชาสัมพันธ์ความดี (มีหน้าที่แนะนำบอกเพื่อนๆ ให้รับฝากความดีมาส่ง) กรรมการแผนกอนุโมทนาความดี (มีหน้าที่กล่าวขอบคุณเพื่อนๆ ที่ได้ทำความดีมาส่ง) กรรมการแผนกประเมินผลความดี (มีหน้าที่ให้คะแนนเพื่อนๆ ตามมาตรฐานความดีที่กำหนดไว้)

ส่วนขั้นตอนรับฝากความดีนั้น คณะกรรมการในแต่ละระดับชั้น จะเปิดทำการรับฝากความดีพร้อมกันในวันอังคาร หลังจากทานอาหารเที่ยงเสร็จ ซึ่งได้ปรับเปลี่ยนวิธีการสะสมคะแนนที่แตกต่างไปจากเดิมคือ โบนัสรับฝากความดีล่าสุด จะมีเกณฑ์ประเมินอยู่ ๒ ระดับคือระดับเกรด A ดีเยี่ยม (คือ ทำความดีได้มาก ตั้งแต่ ๕ อย่างขึ้นไป) ได้ ๒ ดาว ระดับเกรด B ดี (คือ ทำความดีได้น้อย ตั้งแต่ ๔ อย่างลงมา) ได้ ๑ ดาว ดังในภาพที่ปรากฏ

ภาพ ๒๗ บรรยากาศเปิดทำการรับฝากธนาคารความดีเป็นไปอย่างคึกคัก

การปันผลให้รางวัลเด็กดี เป็นการประยุกต์การสอนตามพุทธวิธีสอนที่ว่าด้วยการเสริมแรง มีคำสรรเสริญพระพุทธรูปที่ว่า “พึงรู้จักการยกยอ และการรุกราน ครั้นรู้แล้วไม่พึงยกยอ ไม่พึงรุกราน พึงแสดงแต่ธรรมเท่านั้น” แสดงให้เห็นว่า พระพุทธรูปองค์ทรงยกย่องคนที่ควรยกย่อง คำหนักคนที่ควรตำหนิ จะทรงใช้การชมยกย่องในรูปการยอมรับคุณความดีของผู้นั้น เพื่อให้เขามั่นในการกระทำความดีของตนเอง

การสะสมคะแนนความดีในระยะเวลาที่ผ่านมา พระภิกษุสามเณรได้ร่วมกันปรับเปลี่ยนรูปแบบการบันทึก และวิธีการรับฝากใหม่อยู่ตลอดเวลา เพื่อหาความสมดุลของการจัดตั้งกิจกรรมดังกล่าว อีกทั้งได้ใช้วิธีการเสริมแรงเข้ามาช่วยในการทำความดีของเด็ก ซึ่งคะแนนที่เกิดจากสะสมความดีของเด็ก ได้ปันผลให้รางวัลเด็กเป็น ๒ ระยะ คือ

คะแนนสะสมปันผลให้รางวัลระยะสั้น คือ เมื่อสมาชิกธนาคารความดีได้นำความดีมาฝากทุกวันอังคารของแต่ละสัปดาห์ แกนนำกลุ่มพระภิกษุสามเณรจะมีการเก็บภาพเด็กนักเรียนที่ทำความดีได้สูงสุด เพื่อนำมาตัดต่อทำเป็นแผ่นหนังซีดีสั้นประกอบเสียงเพลง แล้วเปิดนำเสนอชั้นรายการก่อนเข้าสู่การเรียน ซึ่งจะช่วยสร้างแรงกระตุ้นให้กับสมาชิกอื่นๆ ได้นำมาเป็นแบบอย่างในการทำความดีครั้งต่อไป เป็นการสร้างเงื่อนไขในการทำความดี เรียกว่า การปันผลรางวัลทางด้านจิตใจ

คะแนนสะสมปันผลให้รางวัลระยะยาว คือ เมื่อสมาชิกธนาคารความดีนำความดีมาฝากทุกๆ สัปดาห์แล้ว เมื่อถึงสิ้นปี(ช่วงปีใหม่) จะมีการรวมคะแนนความดี สมาชิกคนใดที่มีคะแนนมาก เช่น มากเป็นลำดับที่ ๑-๗ ก็จะได้รับทุนการศึกษาและรางวัลอื่นๆ อาทิ ของขวัญ จัดเลี้ยงขนม ไอศกรีมสมาชิกธนาคารความดี เป็นต้น จากกลุ่มตัวแทนพระภิกษุสามเณร

๑.๒ กิจกรรมต้นไม้สังจะความดี เป็นการดำเนินการจัดกิจกรรมเรียนรู้ที่สืบเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมธนาคารความดีครั้งก่อน หลังจากที่พระภิกษุสามเณรได้ดำเนินจัดกิจกรรมธนาคารความดีที่ลงตัวแล้ว จึงเกิดเป็นแนวคิดใหม่ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องขึ้นมา โดยกลุ่มเป้าหมายได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า การดำเนินจัดกิจกรรมเรียนรู้ที่ผ่านมา เป็นกิจกรรมความดีที่เน้นให้เด็กนักเรียนสามารถทำได้ด้วยทางกายอย่างเดียว แต่ยังขาดการทำ ความดีที่เน้นทางด้านจิตใจ ดังคำกล่าวที่กลุ่มเป้าหมายได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นไว้ว่า

“...ที่ผ่านก็ดีแล้วนะ (กิจกรรมธนาคารความดีที่ผ่านมา) แต่การทำดีน่าจะทำให้หลายวิธี ถ้าเด็กคนไหนไม่ทำดีด้วยมือ ก็ต้องทำด้วยใจ หรือให้เด็กทำทั้งสองอย่างได้ยิ่งดีเลย ถ้าจะให้เขาทำความดีแต่กายอย่างเดียว จิตใจเขาก็อาจจะยังเหมือนเดิมอยู่ เพราะพวกเราไม่ได้เน้นให้เขาได้ฝึกทางจิตใจนี้ เด็กคนไหนชอบพูดคำหยาบ ก็ยังพูดเหมือนเดิม....”

การแลกเปลี่ยนระดมความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรนำมาสู่กระบวนการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมต้นไม้สังจะความดีตามมา ซึ่งการดำเนินจัดกิจกรรมดังกล่าวเป็นเสมือนเครื่องมือในการพัฒนาการเรียนรู้อันของพระภิกษุสามเณรอย่างต่อเนื่อง เรียกได้ว่า เป็นขั้นตอนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างประสบการณ์จัดกิจกรรมเพิ่มขึ้นในระดับหนึ่ง

ภาพ ๒๘ คณะกรรมการนักเรียนผู้ทำหน้าที่รับฝากกิจกรรมต้นไม้สัจจะความดี

กิจกรรมต้นไม้สัจจะความดี ได้ประยุกต์พุทธวิธีการสอนที่ว่าด้วย การสอนสิ่งที่มีความหมายและเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน อย่างพระพุทธพจน์ที่ว่า พระองค์ทรงมีพระเมตตา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย สอดคล้องกับกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ตัวผู้เรียนเอง โดยที่ผู้สอนมีความปรารถนาดีต่อผู้เรียน จึงได้มีการจัดกิจกรรมครั้งนี้ขึ้นมา

กระบวนการต้นไม้สัจจะความดี ต้นไม้สัจจะความดีเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะเด่นคือ เน้นให้เด็กได้ทำความดีด้านจิตใจ โดยให้เด็กแต่ละคนได้ตั้งสัจจะว่าจะทำความดีอะไรเป็นพิเศษ (เช่น จะตั้งใจเรียน เป็นต้น) หรือจะลด ละ เลิกความไม่ดีอะไร (เช่น จะไม่พูดคำหยาบ เป็นต้น) ซึ่งเรียกว่า ไบโพธิ์หนึ่งคนหนึ่งสัจจะ

เมื่อพระภิกษุสามเณรเกิดการเรียนรู้ร่วมกันในระดับหนึ่งแล้ว จึงได้นำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาปรับประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมต้นไม้สังฆะความดีให้เกิดความเหมาะสม โดยได้ยึดเอารูปแบบใบโพธิ์บันทึกความดีแบบเดิมมาปรับปรุงออกแบบใช้เป็นใบโพธิ์ตั้งสังฆะความดี เนื้อหาการบันทึกแตกต่างไปจากเดิม มุ่งเน้นให้เด็กได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่ดีของตนเอง และตั้งใจในการสร้างความดีใหม่ ซึ่งก่อนทำการเขียนข้อมูลลงไปนั้นได้มีการตั้งสังฆะและปฏิญญาต่อหน้าพระสงฆ์ จะมีคุณครูเป็นผู้ประเมินและรับรองพฤติกรรมนักเรียน ดังภาพตัวอย่างที่ปรากฏ

ใบโพธิ์ตั้งสังฆะความดี

ข้าพเจ้า นามสกุล.....

เลขที่ ชั้นประถมศึกษาปีที่.....

โรงเรียน.....จังหวัด.....

อำเภอ.....จังหวัด.....

ข้าพเจ้ามีความตั้งใจ

ในการจะ

คือ

ตั้งสังฆะไว้ว่า

เขียน น.น.น.น.น.

ชื่อ

(คุณครู)ผู้รับรอง

ภาพ ๒๕ ตัวอย่างรูปแบบบันทึกใบโพธิ์หนึ่งคนหนึ่งสังฆะ

เมื่อพระภิกษุสามเณรเกิดการเรียนรู้ร่วมกันในระดับหนึ่งแล้ว จึงได้นำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาปรับประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมต้นไม้สังฆะความดีให้เกิดความเหมาะสม โดยได้ยึดเอารูปแบบใบโพธิ์บันทึกความดีแบบเดิมมาปรับปรุงออกแบบใช้เป็นใบโพธิ์ตั้งสังฆะความดี เนื้อหาการบันทึกแตกต่างไปจากเดิม มุ่งเน้นให้เด็กได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่ดีของตนเอง และตั้งใจในการสร้างความดีใหม่ ซึ่งก่อนทำการเขียนข้อมูลลงไปนั้นได้มีการตั้งสังฆะและปฏิญญาต่อหน้าพระสงฆ์ จะมีคุณครูเป็นผู้ประเมินและรับรองพฤติกรรมนักเรียน

ส่วนขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมต้นไม้สังฆะความดีนั้น จะมีพระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของพระภิกษุสามเณรจำนวนหนึ่งได้ทำพิธีการรับคำปฏิญญาจากเด็ก(รับฝากใบโพธิ์หนึ่งคนหนึ่งสังฆะ)ในทุกสัปดาห์แรกของเดือนนั้นๆ โดยมีคณะกรรมการประจำแต่ละห้องช่วยดูแลสมาชิกในการรับฝากแต่ละครั้ง (สมาชิกในแต่ละห้อง เมื่อรวมกันแล้ว ได้ ๔๔ คน)

ภาพ ๓๐ บรรยากาศการบันทึกสัจจะความดี เนื่องในวันแม่แห่งชาติ

หลังจากมีการดำเนินกิจกรรมต้นไม้สัจจะความดีได้ระยะแรกหนึ่งแล้ว พบว่าเด็กนักเรียนส่วนใหญ่ยังขาดแรงกระตุ้นในการทำความดีด้านจิตใจ พระภิกษุสามเณรจึงได้ปรึกษาหารือหารือกัน จนได้แนวทางออกในการปฏิบัติได้จริง โดยมีการปรับเปลี่ยนวิธีการไปจากเดิม คือจะเน้นให้เด็กทำความดีหรือลด ละ เลิกในสิ่งที่ไม่ดีในช่วงโอกาสพิเศษต่างๆ ส่วนวิธีการรับฝากก็ทำการรับฝากหรือรับคำปฏิญาณเฉพาะเนื่องในโอกาสพิเศษเท่านั้น เช่น ในวันที่ ๑๒ สิงหาคมหาราชหรือในวันที่ ๕ ธันวาคมหาราช เป็นต้น เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้แก่เด็กได้ทำความดี หรือลด ละ เลิก ความไม่ดีในโอกาสพิเศษต่างๆที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันจริง ซึ่งจะเป็นสิ่งเร้าสำคัญที่จะช่วยให้เด็กเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้เป็นอย่างดี

ส่วนขั้นตอนสุดท้ายของการดำเนินกิจกรรมต้นไม้สัจจะความดีนั้น ได้มีการจัดทำเป็นต้นไม้สัจจะความดี โดยให้เด็กคิดใบโพธิ์สัจจะความดีทำเป็นต้นไม้และมีการมอบถวายต้นไม้สัจจะความดีแก่พระสงฆ์ตามลำดับ

กิจกรรมต้นไม้สัจจะความดี นอกจากจะสอนสิ่งที่ประโยชน์แก่ผู้เรียนแล้วยังได้ประยุกต์การสอนตามพุทธวิธีที่ว่าด้วย การสอนเท่าที่จำเป็น ไม่สอนเท่าที่ผู้สอนรู้ แต่จะสอนเท่าที่ผู้เรียนจำเป็นต้องรู้ เพราะเมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติตามแล้ว ก็จะทำให้เกิดผลดีต่อเขาเอง หรือผู้ที่ได้ปฏิบัติตามแล้วจะได้รับความสุขตามมาด้วยนั่นเอง

ภาพ ๓๑ ผู้บริหาร คณะครู และนักเรียน ร่วมกันถวายต้นไม้ป่าความดีแก่พระสงฆ์

๑.๓ กิจกรรมต้นไม้ป่าความดี เป็นอีกกิจกรรมหนึ่ง ในการดำเนินการเรียนรู้ของ พระภิกษุสามเณร ซึ่งกิจกรรมที่สามนี้เป็นผลมาจากการที่ตัวแทนของพระภิกษุสามเณรได้ไป ดำเนินการจัดกิจกรรมดังกล่าว จนเกิดเป็นการเรียนรู้ และได้นำมาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมกันเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมทำความดีที่ผ่านมา หลังจากที่ได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว ทำให้เกิด มุมมองของการจัดกิจกรรมอีกรูปแบบหนึ่ง ดังที่ตัวแทนพระภิกษุสามเณรได้ดำเนินกิจกรรมกล่าวไว้ว่า

“...คูตี เด็กนักเรียนบางคน จะชอบมาขอ (ใบโพธิ์ความดี) เอาไปทำเก็บเอาไว้ ทุกครั้ง ยังมีการต่อร้องด้วยอีกนะ อยากจะทำ (ทำใบโพธิ์ความดี) ส่งทุกวันเลย ขนาดเด็กเล็กที่ไม่ เกี่ยวข้องอะไรกับเขาเลย ก็มาขอกับเขาด้วย ยิ่งมาถามกับผมเลยว่า “พวกหนูขอทำ (ใบโพธิ์ความดี) ด้วยได้ไหมคะ” ผมก็แจกให้เหมือนกัน แต่ไม่คิดว่า พวกเด็กๆจะทำมาส่งจริงๆ แถมยังลายเซ็น คุณครูรับรองอีกด้วยนะ จนคุณครูเขามาถามผมว่า “พระอาจารย์ให้เด็กเล็ก (กลุ่มนักเรียน ชั้น ป. ๓) ทำด้วยเหรอคะ” ผมยังงงๆ อยู่เลย....”

หลังจากพระภิกษุสามเณรได้รับฟังความคิดเห็นร่วมกันแล้ว จึงได้ปรึกษาหารือเพื่อร่วมกันวางแผนดำเนินกิจกรรมเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในการจัดกิจกรรมอีกรูปแบบหนึ่ง สนองความต้องการของเด็ก ที่ต้องการอยากจะทำความดีส่งทุกวัน โดยตั้งชื่อกิจกรรมนี้ว่า ผ้าป่าความดี ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

กระบวนการผ้าป่าความดี เป็นการจัดกิจกรรมเรียนรู้ของพระภิกษุสามเณรเกี่ยวกับการสอนเรื่องการทำความดีไม่จำกัดระยะเวลา สามารถทำได้ทุกเวลา เน้นให้เด็กได้ทำความดีในสิ่งที่ตนเองอยากจะทำ พอใจในสิ่งที่ได้ทำ จะทำมากทำน้อยขึ้นอยู่กับตัวเด็ก ไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์เหมือนกิจกรรมที่ผ่านมา

กิจกรรมผ้าป่าความดี เป็นการประยุกต์การสอนตามพุทธวิธีที่ว่าด้วย การสอนสิ่งที่ใกล้ตัวผู้เรียน หรือการนำเอาสิ่งที่ใกล้ตัวหรือรอบตัวผู้เรียนมาเป็นสื่อในการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจ และเห็นคุณค่าความสำคัญในสิ่งที่มืออยู่ใกล้ตัวผู้เรียนก็สามารถสร้างสรรค์เป็นความดีได้เช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น พระพุทธองค์ตรัสสอนพระวราหุล ทรงเหน็บในภาษาชนะที่เหลือทิ้ง แล้วหมายภาษะนั้นขึ้น ก็สามารถทำให้พระวราหุลเข้าใจความหมายของเนื้อหาสาระธรรม และสามารถบรรลุธรรมได้ เช่นเดียวกันกิจกรรมผ้าป่าความดีที่ใช้วัสดุที่มีใกล้ตัวผู้เรียนหรือวัสดุที่หาได้ง่ายมาสร้างคุณค่าให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในการทำความดีที่ทุกคนสามารถทำได้ง่าย โดยไม่จำเป็นต้องใช้ทุนทรัพย์อันมีค่าแต่อย่างใด หากมีทุนทรัพย์ทางปัญญาแล้ว

ผ้าป่าความดี เป็นกิจกรรมมีลักษณะไม่เหมือนผ้าป่าทั่วไปที่มีผู้คนมาทำบุญด้วยเงินตรา แต่ผ้าป่าในที่นี้ เน้นให้ผู้คนทำบุญด้วยความดีแทน

เมื่อพระภิกษุสามเณรได้ดำเนินกิจกรรมเรียนรู้ในระยะเวลาที่ผ่านมา ทำให้เกิดความเข้าใจในสิ่งที่ได้เรียนรู้มาจนสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมผ้าป่าความดี โดยมีการปรับปรุงออกแบบให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่จัดขึ้นบ้างเล็กน้อย แต่ยังคงไว้ซึ่งรูปแบบของใบโพธิ์เหมือนเดิม ส่วนเนื้อหาที่ใช้เขียนบันทึกข้อมูลลงไปนั้น ไม่มีการจำกัดลักษณะความดีที่ตายตัวเหมือนครั้งก่อนๆ จุดประสงค์เพียงต้องการให้เด็กได้ทำความดีในสิ่งที่ตนเองพึงพอใจ และที่สำคัญเด็กนักเรียนสามารถทำความดีส่งได้ทุกวัน(จันทร์-ศุกร์) ซึ่งจะมีคณะกรรมการคอยหมุนเวียนสลับเปลี่ยนกันในการช่วยอำนวยความสะดวกเก็บรักษากล่องผ้าป่าความดีในแต่ละวัน โดยจะทำการเปิดรับฝากสะสมผ้าป่าความดีเฉพาะในช่วงเที่ยง

หลังจากได้ดำเนินการแล้ว พบว่า เด็กที่มีความพอใจในการทำผ้าป่าความดีมาส่งนั้น มักจะเป็นเด็กกลุ่มเดิม ด้วยเหตุว่า กิจกรรมผ้าป่าความดีให้อิสระแก่เด็ก เด็กจะทำก็ได้ ไม่ทำก็ได้ ซึ่งไม่มีกฎเกณฑ์มาเป็นเงื่อนไขในการทำดี ทำให้พบว่า กลุ่มเด็กที่มีความพอใจในการทำความดีอยู่ในระดับที่ไม่มากนัก พระภิกษุสามเณรจึงได้ปรึกษาหารือหาแนวทางออกในการดำเนินกิจกรรมต่อไป โดยใช้วิธีกระตุ้นด้วยการนำเอารายชื่อกลุ่มเด็กที่ได้ทำผ้าป่าความดีบ่อยๆ มาพูดกล่าวยกย่องชื่นชมสรรเสริญต่อหน้านักเรียนทุกคนเพื่อเป็นแบบที่ดีแก่เพื่อนๆ เป็นการสร้างแรงกระตุ้นแก่เด็กคนอื่นได้อีกด้วย จนเกิดเป็นผลที่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ

ภาพ ๓๒ บรรยากาศกิจกรรมรับฝากต้นบุญผ้าป่าความดี

ส่วนขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมระยะสุดท้ายได้มีการนำผ้าป่าความดีที่ได้ใช้ระยะเวลาในการเก็บสะสมมาทั้งหมด นำมาจัดทำเป็นต้นบุญผ้าป่าความดี และมีการแห่ผ้าป่าความดีก่อนพิธีกรรมทำถวายแก่พระสงฆ์เพื่อสร้างความศักดิ์สิทธิ์กับความดีที่เด็กได้ทำ

๑.๕ กิจกรรมทำดีถวายพ่อหลวง เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของทีมงานพระภิกษุสามเณรชุดใหญ่(กลุ่มเป้าหมาย) ได้ดำเนินกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และได้นำกิจกรรมที่เคยจัดครั้งก่อน มาจัดแสดงประยุกต์เข้ากับกิจกรรมทำดีถวายพ่อหลวง เพื่อต้องการให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนรู้ร่วมกันอีกครั้ง ซึ่งจะช่วยให้พระภิกษุสามเณรเกิดความเข้าใจในกระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมอย่างครบถ้วน

กิจกรรมทำดีถวายพ่อหลวง เป็นการประยุกต์การสอนตามพุทธวิธีที่ว่าด้วยการสอนให้ผู้เรียนทำด้วยตนเอง หรือเรียกอีกอย่างว่า การสอนด้วยของจริง จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์โดยตรง ยกตัวอย่างเช่น พระพุทธองค์สอนพระจูฬปันถก ให้ลงมือทำด้วยตนเอง คือ ได้ตรัสสั่งให้พระจูฬปันถกเอามือลูบผ้าขาวพร้อมบริกรรมคาถาลั่นๆว่า รโหโรหิม รโหโรหิม จนทำให้ท่านเกิดความความรู้เข้าใจแจ่มแจ้งถึงสภาวะทั้งหลาย ซึ่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนั้นเกิดการทดลองด้วยตนเอง จึงเกิดเป็นประสบการณ์ตรงแก่ผู้เรียน กิจกรรมทำดีถวายพ่อหลวงจะมีลักษณะที่สอดคล้องกับวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า คือ ตัวกิจกรรมเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือเรียนรู้ด้วยตนเอง

ได้ลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรงจากการลงมือทำ จนเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจชัดเจนในสิ่งที่ตนเองได้ลงปฏิบัติ จึงได้มีดำเนินการจัดกิจกรรมครั้งนี้ขึ้นมา

ลักษณะกิจกรรมนี้ เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้พระภิกษุสามเณรได้เกิดกระบวนการเรียนรู้การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้เป็นสำคัญ ซึ่งกิจกรรมนี้ได้แนวทางมาจากการประชุมของการพระภิกษุสามเณร และสอดคล้องกับเหตุการณ์ในปัจจุบันโดยตรงที่คุณครูทางโรงเรียนมีความประสงค์จะให้เกิดขึ้น ดังที่คุณครูทางโรงเรียนได้กล่าวว่

“...พระอาจารย์คะ มีงานเข้าอีกแล้วค่ะ ป้า (คำเรียกชื่อผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความคุ้นเคยสนิทสนมกันเป็นอย่างดี) ให้นุ (คุณครู) มาปรึกษาพระอาจารย์ อยากนิมนต์ให้พระอาจารย์และคุณครูมาร่วมงานกิจกรรมในวันพ้อค่ะ หนูไม่รู้จะจัดทำยังไงดี เพราะเป็นนโยบายของรัฐโดยตรงที่ต้องการให้โรงเรียนทุกโรงเรียนมีกิจกรรมในวันพ้อแห่งชาติ อยากให้เด็กเขา (นักเรียน) ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน”

ดังนั้น เพื่อให้การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเกิดความสอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐ และเป็นการเน้นเรียนการสอนที่สร้างการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ จึงได้มีการดำเนินการจัดกิจกรรมเรียนรู้ขึ้นมา เพื่อสร้างโอกาสให้พระภิกษุสามเณรและเด็กนักเรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

ภาพ ๓๓ บรรยากาศหรือเตรียมการจัดกิจกรรมวันพ้อแห่งชาติ

๑. การประชุมปรึกษาหารือคณะทำงานร่วมกัน โดยพระภิกษุสามเณรได้ปรึกษาหารือเตรียมการจัดกิจกรรมทำดีถวายพ่อหลวงร่วมกัน ซึ่งกิจกรรมนี้มีลักษณะเป็นรูปแบบการจัดกลุ่มการเรียนรู้ ตัวของกิจกรรมจะเป็นกลไกที่นำไปสู่กระบวนการเรียนรู้แบบมี

ส่วนร่วมได้ ดังนั้น เพื่อให้กิจกรรมสามารถดำเนินไปได้ด้วยดีและเกิดประสิทธิภาพ จึงได้มีการประชุมวางแผนที่ทีมงานร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนต่อไป ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวต่างได้รับความสนใจจากพระภิกษุสามเณรด้วยกันเป็นอย่างดี และมีข้อเสนอแนะจากที่ประชุมอย่างหลากหลาย อาทิ

“...อยากให้ทุกรูปได้ไป (ไปร่วมกิจกรรม) กันเยอะๆ ถ้ารูปไหนไม่ได้ติดขัดอะไร ก็นิมนต์ได้ไปร่วมกิจกรรมที่พวกเราจัดขึ้นกันเอง เพราะมันน่าจะสนุกดี น่าสนใจ เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนพวกเราโดยตรง...”

“...เคียวให้ท่านมหา (พระมหาสนั่น) ติดต่อประสานงานไปยังผู้บริหาร พุดคุยรายละเอียดให้เข้าใจกันชัดเจน เมื่อเขาจะได้เตรียมการไว้ล่วงหน้า...”

“...น่าจะนำกิจกรรมต่างๆ ที่เคยจัดมา ไปแทรกเข้ากับกิจกรรมวันพ้อด้วยนะ พวกเราจะได้เห็นผลงานที่ได้จัดทำมาเกือบทั้งปี เป็นการโชว์ให้รูปอื่นได้เห็นด้วย...จะช่วยสร้างสีสันให้มันเกิดความครึกครื้นสนุกสนาน และจะเป็นประโยชน์ทั้งเด็กทั้งพระ ดีกว่ามีกิจกรรมอย่างเดียวเกือบทั้งวัน ไหนๆ วันนั้น ก็เป็นวันของพวกเราอยู่แล้ว...”

๒. การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบและดำเนินการ โดยแบ่งตามความเหมาะสมและความถนัดของพระภิกษุสามเณร ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นทีมงานชุดเดิมที่เคยทำงานร่วมกันในกิจกรรมครั้งก่อนๆ เพราะจะช่วยทำให้เกิดเข้าใจในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันได้ง่ายขึ้น ดังคำที่ได้อีกกล่าวไว้ที่ประชุมว่า

“...ผม (พระมหาสุรียา) ขอคุยกับท่านมหาประวิทย์ ทำงานคล่องครับ ได้คนรู้ใจ ทีมงานก็สนุก เคยร่วมงานกันบ่อย ไว้ใจท่านได้...”

“...กลุ่มเรา เคียวเล็ก (จากที่ประชุม) แล้ว คุยกันรอบนอกอีก จะได้เตรียมตัวซ้อมกันก่อน จะได้เข้าใจกันมากขึ้น ใครจะทำหน้าที่อะไร ต้องชัดเจน ก่อนลงมือจริง...”

“...ทีมงานเราไม่ต้องห่วงครับ เวิร์คอยู่แล้ว มีพระมหาอดิศักดิ์อยู่ทั้งคน หายห่วงได้ ผมจะลองออกแบบมาให้ดูก่อน แล้วให้ช่วยกันดูว่าจะเอาแบบไหนดี”

หลังจากที่พระภิกษุสามเณรได้ปรึกษาหารือเตรียมการและแบ่งหน้าที่กันเรียบร้อยแล้ว จึงมีการดำเนินการติดต่อประสานงานไปยังผู้บริหารสถานศึกษาพุดคุยถึงรายละเอียดดังกล่าว จนได้รับความสนใจเป็นอย่างดี โดยรับอาสาที่จะช่วยเป็นภาวะในทุกเรื่องๆ พร้อมทั้งให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ และได้รับเป็นเจ้าภาพใหญ่ในการทำบุญถวายภัตตาหารเพลแก่พระสงฆ์หมู่ใหญ่ครั้งนี้ด้วย

๓. กำหนดการ “กิจกรรมทำดีถวายพ่อหลวง” ซึ่งมีกำหนดการและเนื้อหาการเรียนรู้อีกกิจกรรมทำดีถวายพ่อหลวง ดังนี้

ตารางกำหนดการจัดกิจกรรม “ทำดีถวายพ่อหลวง”

เมื่อวันพุธที่ ๙ เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ เวลา ๐๘.๑๐ – ๑๔.๓๐ น.
ณ โรงเรียนพลเจริญวิทยา ตำบลหนองแก อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี

เวลา	ลำดับช่วง	กิจกรรม
๐๘.๑๐ น.	ช่วงเปิดพิธี	ไหว้พระสวดมนต์ ที่แจ้งรายละเอียดขั้นตอน
๐๘.๒๕ น.	ช่วงศาสนพิธี	๑. สมาทานศีล ๕ ๒. ทำบุญตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง ๓. ธรรมะบันเทิง
๐๘.๓๐ น.	ช่วงสนุกติ	นันทนาการ
๐๘.๔๕ น.	ช่วงรู้ดี	แบ่งกลุ่มการเรียนรู้ “รับบุญสถาน”
๑๐.๑๐ น.	ช่วงคิดดี	ระดมความคิด “ทำดีถวายพ่อหลวง”
๑๐.๒๐ น.	ช่วงปฏิบัติดี	ภารกิจเด็กดี “ทำดีถวายพ่อหลวง”
๑๐.๔๐ น.	ช่วงตั้งใจดี	สำนึกดี
๑๑.๐๐ น.	ช่วงบุญใหญ่	ร่วมบุญถวายภัตตาหารเพลแก่พระสงฆ์ (พักเที่ยง)
๑๓.๐๐ น.	ช่วงสี่ส้นความดี	ต้นไม้ความดี เป็นต้น
๑๓.๓๐ น.	ช่วงมอบความดี	ทอดผ้าป่าความดี เป็นต้น
๑๓.๕๐ น.	ช่วงรับความดี	พระสงฆ์อนุโมทนาประกันความดี
๑๔.๒๐ น.	ช่วงพิธีปิด	รับน้อมนำความดี ไหว้พระสวดมนต์
ทีมงานร่วมกันสรุปกิจกรรมจากการเรียนรู้		

๕. กลุ่มและทีมงานดำเนินกิจกรรมเรียนรู้ โดยใช้วิธีการแยกกลุ่มเรียนรู้ ซึ่งในแต่ละกลุ่มนั้น จะมีทีมงานเฉพาะกลุ่มในการทำหน้าที่เป็นพระวิทยากรให้ความรู้แก่เด็กควบคู่กับการเรียนรู้กิจกรรมไปด้วยกัน และครูจะมีหน้าที่ช่วยกำกับดูแลเด็กและคอยให้คำปรึกษากับทีมงานอยู่ตลอดเวลา การดำเนินกิจกรรมเรียนรู้นั้น สามารถแยกออกเป็น ๔ กลุ่มด้วยกัน ดังนี้

กลุ่ม ๑ ภารกิจ “รับบุญสถานบริเวณศาลาอเนกประสงค์และสนามเด็กเล่น” โดยมีพระมหาอดิศักดิ์ กตปุญโญ และทีมงานดำเนินกิจกรรมเรียนรู้ มีคุณครู ร่วมกิจกรรมด้วย

กลุ่ม ๒ ภารกิจ “รับบุญสถานบริเวณหน้าห้องสมุดและห้องสุขา” โดยมีพระมหาจิตติภัทร ญาณเมธี และทีมงานดำเนินกิจกรรมเรียนรู้ มีคุณครูมัลลิกา ร่วมกิจกรรมด้วย

กลุ่ม ๓ ภารกิจ “รับบุญสถานบริเวณรอบนอกกำแพงโรงเรียน” โดยมีพระมหาสุริยา ธรรมฐิติ และทีมงานดำเนินกิจกรรมเรียนรู้ มีคุณครูไพโรจน์ ร่วมกิจกรรมด้วย

กลุ่ม ๔ ภารกิจ “รับบุญสถานบริเวณสนามฟุตบอลและสวนปลูกผักโรงเรียน” โดยมีพระมหาคมเพชร จินตตามโย และทีมงานดำเนินกิจกรรมเรียนรู้ มีคุณครูชนิษฐา ร่วมกิจกรรมด้วย

ภาพ ๓๔ กิจกรรมเรียนรู้สร้างการมีส่วนร่วม "ทำดีถวายพ่อหลวง"

๕. วิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ในการดำเนินกิจกรรม มีวิธีการและขั้นตอนดำเนินกิจกรรมเรียนรู้หลายช่วงด้วยกัน ดังนี้

กิจกรรมช่วงที่ ๑ ช่วงศาสนพิธี เป็นกิจกรรมเรียนรู้ในช่วงระยะแรก มีการให้สมาทานศีล ๕ กล่าวคำถวายสังฆทาน ทำบุญอุทิศบาตร เป็นต้น

กิจกรรมช่วงที่ ๒ ช่วงสนุกติ เป็นกิจกรรมเรียนรู้ในช่วงสร้างนันทนาการแก่ผู้เรียน เพื่อให้เกิดสร้างความสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน และเกิดความกระตือรือร้น สนุกสนานพร้อมเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันต่อไป

กิจกรรมช่วงที่ ๓ ช่วงรู้ดี เป็นกิจกรรมช่วงให้ความรู้แก่ผู้เรียน โดยมีการแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นช่วงชั้นเรียน ซึ่งในแต่ละช่วงชั้นนั้น จะมีทีมงานพระวิทยากรคอยให้ความรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายกันออกไป เช่น การให้ความรู้ด้วยการใช้สื่อต่างๆ หรือจัดกิจกรรม เป็นต้น เข้ามาช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนอยากจะทำความดีอยู่ตลอดเวลา

กิจกรรมช่วงที่ ๔ ช่วงคิดดี เป็นกิจกรรมช่วงระดมความคิดร่วมกัน โดยต้องการให้ผู้เรียน คุณครู และทีมงานพระวิทยากร ได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อหาตกลงในการปฏิบัติภารกิจร่วมกัน

กิจกรรมช่วงที่ ๕ ช่วงทำดีหรือช่วงปฏิบัติการ เป็นกิจกรรมช่วงปฏิบัติการกิจกรรมที่ได้รับความมอบหมายมา มีขั้นตอนในการดำเนินการเรียนรู้ ดังนี้

๑) ให้แยกทีมงานพระวิทยากรออกเป็น ๔ ทีม แต่ละทีมจะทำหน้าที่ในการพานำนักเรียนไปเรียนรู้และปฏิบัติการกิจกรรมตามที่ทีมงานของตนเองได้รับมอบหมายตามข้อตกลงกันไว้ เช่น กลุ่ม ๑ มีภารกิจ คือ รับผิดชอบสถาน (ท่าความสะอาด) บริเวณศาลาอเนกประสงค์และสนามเด็กเล่น โดยมีพระมหาดิศักดิ์ กตปุญโญ และทีมงาน ในการพานำนักเรียนดำเนินการเรียนรู้กิจกรรมด้วยการลงมือปฏิบัติร่วมกัน เป็นต้น

๒) ให้คุณครูที่มาร่วมกิจกรรมเข้ามาเป็นผู้ช่วยทีมงานพระวิทยากรร่วมกัน ซึ่งในแต่ละทีมนั้น จะมีคุณครูประจำทีมที่คอยให้การดูแลช่วยเหลือและให้คำแนะนำปรึกษาในการดำเนินกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันกับนักเรียน

๓) จัดแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น ๔ กลุ่ม แล้วให้นักเรียนแต่ละกลุ่มจับมือประสานกันเป็นวงกลม โดยให้ทีมงานพระวิทยากรประจำกลุ่มนั้นๆ เข้าไปทำการชี้แจงรายละเอียดภารกิจของแต่ละกลุ่ม และได้พานำนักเรียนร่วมกันปฏิบัติการกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งจะใช้เวลาในการดำเนินการเรียนรู้ประมาณ ๓๐ นาที

๔) เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ให้เด็กมานั่งรวมกัน และวิทยากรกระบวนการใช้เกมเพื่อสร้างความพร้อมก่อนนำเด็กสรุปจากการเรียนรู้กิจกรรม เช่น การตั้งคำถามว่า ไปทำอะไรมาบ้าง ทำแล้วรู้สึกเป็นยังไงบ้าง สนุกไหม เป็นต้น

กิจกรรมช่วงที่ ๖ ช่วงจิตดี เป็นการเรียนรู้กิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยวิทยากรได้ให้เด็กทำจิตใจให้สงบ นึกถึงคุณงามความดีที่ตนเองได้ทำมา แล้วให้เด็กนำความดีไปบันทึกตามลำดับ

กิจกรรมช่วงที่ ๗ ช่วงบุญใหญ่ เป็นกิจกรรมสอนให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงโดยตรง ด้วยการทำบุญถวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์ร่วมกัน หลังจากนั้นให้นักเรียนพักเที่ยง ก่อนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในขั้นตอนต่อไป

กิจกรรมช่วงที่ ๘ ช่วงสืบทอดความดี เป็นกิจกรรมที่สร้างสีสันให้แก่เด็กนักเรียน ได้มีความสนุกสนานในการระบายสีเส้นความดีลงไปในความดีที่ตนได้ทำ แล้วนำไปดำเนินการตามกิจกรรมต่างๆ ที่ได้จัดเตรียมเอาไว้ เช่น กิจกรรมต้นไม้ความดี ผ่าป่าความดี เป็นต้น

กิจกรรมช่วงที่ ๙ ช่วงมอบและรักษาความดี เป็นกิจกรรมที่เพิ่มคุณค่าความดีแก่ผู้เรียน โดยให้เด็กทุกคนได้รวมตัวกันอีกครั้งเพื่อร่วมกันมอบถวายความดีแก่พระสงฆ์ พระสงฆ์พิจารณาแล้วได้ส่งมอบความดีกลับคืนให้นักเรียนได้นำไปรักษาความดีกันต่อไป และพระสงฆ์ได้อนุโมทนาให้พรแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคน

หลักการจัดการเรียนรู้แก่พระภิกษุสามเณรนั้น มี ๓ ระดับการเรียนรู้ คือ ๑) การจัดการเรียนรู้ของพระภิกษุสามเณรในการเตรียมการ วางแผน ฝึกทดลอง ก่อนนำมาดำเนินการ กิจกรรมจริง ๒) การจัดการกิจกรรมทำดีถวายพ่อหลวงของพระภิกษุสามเณรในการดำเนินการ เรียนรู้ของทีมงานประจำกลุ่ม และ ๓) การสรุปการเรียนรู้ของพระภิกษุสามเณรหลังจากที่ได้ ดำเนินกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันมาแล้ว

๖. สรุปวิเคราะห์กิจกรรม เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมแล้ว ผู้วิจัยได้นิมนต์คณะทีมงาน พระวิทยากรที่ดำเนินการ คณะคุณครู และตัวแทนนักเรียน ที่เข้าร่วมกิจกรรมได้ช่วยกันสรุป กิจกรรมที่เกิดจากการดำเนินการเรียนรู้ ซึ่งมีข้อสรุปและข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑) การเตรียมการดำเนินกิจกรรมเรียนรู้ต้องมีความยืดหยุ่นไปตามเหตุการณ์ ในปัจจุบัน เนื่องจากทางวัดมักมีกิจกรรมบ่อยครั้ง ไม่สามารถกำหนดทิศทางในการดำเนิน กิจกรรมได้ชัดเจน ทำให้พระภิกษุสามเณรต้องขอปรับเปลี่ยนวันเวลาดำเนินการอยู่ตลอด ถ้า เป็นไปได้ควรจัดกิจกรรมในวันเวลาที่เหมาะสม ซึ่งจะทำให้พระภิกษุสามเณรที่มีความสนใจได้มี โอกาสเข้ามาร่วมกิจกรรมเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น

๒) กิจกรรมทำดีถวายพ่อหลวงได้ขยายกลุ่มเป้าหมายจากพระภิกษุสามเณรที่ เป็นเจ้าของปัญหาเดิม และได้มีพระภิกษุสามเณรที่ให้ความสนใจจำนวนหนึ่งได้เข้าร่วมดำเนิน กิจกรรมเรียนรู้ด้วย ทำให้การดำเนินกิจกรรมในบางเรื่องยังขาดความเข้าใจชัดเจน เนื่องจาก บางรูปไม่ได้ร่วมเตรียมการและซักซ้อมกันมาก่อน จึงเป็นเหตุให้ขาดความเข้าใจในกระบวนการ ดำเนินกิจกรรม ดังนั้น ควรให้ทีมงานพระวิทยากรที่มีการซักซ้อมเตรียมการมาก่อนเป็นตัวหลัก ในการดำเนินกิจกรรม ให้ผู้เข้าร่วมเป็นผู้ช่วยทีมงาน

๓) การให้ความร่วมมือของทุกฝ่ายดีมาก ผลที่ปรากฏจากกิจกรรมดังกล่าว เป็นที่พอใจของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายพระภิกษุสามเณรผู้ดำเนินกิจกรรมเอง ฝ่ายผู้บริหาร สถานศึกษา ฝ่ายผู้จัดเตรียมสถานที่ ฝ่ายผู้เข้าร่วมกิจกรรม ฝ่ายผู้สังเกตการณ์ ได้ให้ความสนใจ และให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี

๔) ผู้บริหารสถานศึกษาได้มาเป็นประธานพิธีและมีส่วนร่วมในการดำเนิน กิจกรรมตลอดทั้งงาน พร้อมเป็นแม่ข่ายในการทำบุญเลี้ยงภัตตาหารเพลแก่พระสงฆ์ และเป็นผู้ ใ้เรียรายจตุปัจจัยกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง ซึ่งได้นำมาสมทบกับจตุปัจจัยที่จัดเตรียมไว้ เพื่อถวายแก่พระสงฆ์ พระสงฆ์นำจตุปัจจัยที่ได้รับถวาย มามอบให้ตัวแทนคณะกรรมการ นักเรียน เพื่อสมทบเป็นกองทุน “ธนาคารเด็กดี”

โดยสรุปแล้ว การจัดการกิจกรรมเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจากประสบการณ์ลองผิดลอง ถูกของพระภิกษุสามเณร ในการดำเนินจัดกิจกรรมธนาคารความดี กิจกรรมต้นไม้สังฆะความดี กิจกรรมผ้าป่าความดี และกิจกรรมทำดีถวายพ่อหลวง ก่อให้เกิดการเรียนรู้ และมีพัฒนาการ เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทำให้กิจกรรมเกิดเป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัดเจน จนเป็นที่ยอมรับและได้รับความไว้วางใจจากทางโรงเรียนที่ไปทำการสอนโดยตลอดมา

๒. การใช้สื่อหลากหลายในการเรียนการสอน

พระพุทธเจ้าทรงเป็นตัวอย่างในการใช้สื่อการสอน พระองค์ทรงใช้ทุกอย่างที่ใกล้ตัวมาเป็นสื่อการสอนได้ทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสถิตยใหม่ที่ว่า สื่อการสอนไม่จำเป็นต้องแพงหรูหรา สั้นเปลืองมาก อะไรก็ได้ที่หาได้ง่าย และเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอนก็สามารถนำมาปรับใช้กับการเรียนการสอนได้ เช่นเดียวกันกับการจัดกิจกรรมการใช้สื่อหลากหลายของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหารจึงได้ประยุกต์การใช้สื่ออุปกรณ์การสอนตามแนวทางของพระพุทธองค์ที่ทรงเป็นแบบอย่าง

ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้พระภิกษุสามเณรได้มีการใช้สื่อการสอนที่หลากหลายรูปแบบมากขึ้น ซึ่งประเภทของสื่อที่นำมาใช้สอนนี้เป็นผลมาจากที่ทีมงานของพระภิกษุสามเณรได้ไปศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเรียนรู้กับคุณครูอุทุมพร มุลพรม ผู้เชี่ยวชาญการสอนวิชาพระพุทธศาสนาพิเศษ จนทำให้เกิดมุมมองของการใช้สื่อที่หลากหลายรูปแบบมากขึ้น โดยคาดหวังว่าสื่อที่ได้จากศึกษาเรียนรู้สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดความเหมาะสมกับตัวการสอนของพระภิกษุสามเณรในการนำมาทดลองใช้ในการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการพัฒนาการใช้สื่อสอนของพระภิกษุสามเณรตามแนวทางที่ได้จากการประชุม

หลังจากที่ได้ไปศึกษาดูงานแล้ว ทีมงานและพระภิกษุสามเณร จึงได้มีการเตรียมการวางแผนการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบในการดำเนินกิจกรรมการใช้สื่อในการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาส่งเสริมพัฒนาการใช้สื่อสอนของพระภิกษุสามเณรมากขึ้น โดยได้ร่วมกันวางแผนจัดกิจกรรมการใช้สื่อที่หลากหลายขึ้นมา ซึ่งได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

๒.๑ ประเภทของสื่อที่(นำมาทดลอง)ใช้สอนวิชาพระพุทธศาสนา

ประเภทของการนำสื่อมาทดลองใช้สอนนั้น ได้ประยุกต์การใช้สื่ออุปกรณ์การสอนตามแนวทางของพระพุทธองค์ที่ว่า การใช้สื่ออุปกรณ์สอนที่มีลักษณะหลากหลายรูปแบบด้วยกัน ยกตัวอย่างเช่น กรณีการใช้สื่อวัสดุที่หาได้ง่ายในแต่ละพื้นที่นั้นๆ มาเป็นอุปกรณ์การสอนของพระพุทธองค์ เมื่อพระองค์ประสงค์ที่จะสอนพระพุทธสาวกว่า การมีความเห็นชอบคือหนทางที่จะนำไปสู่พระนิพพาน ก็ทรงใช้ท่อนไม้ใหญ่ท่อนหนึ่งที่ลอยมาตามแม่น้ำคงคาเป็นอุปกรณ์การสอน หรืออีกตัวอย่างหนึ่งเช่น ในขณะที่พระพุทธองค์เสด็จดำเนินไปในป่าแห่งหนึ่ง ก็ทรงหยิบใบไม้ขึ้นกำหนึ่ง แล้วตรัสว่า สิ่งที่เราทั้งหลายควรรู้นั้นเปรียบเสมือนใบในกำมือของพระองค์ การใช้สื่อสอนในลักษณะเช่นนี้ เป็นต้น แม้กระทั่งการที่พระองค์ทรงทำตนเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียนก็สามารถเป็นสื่อได้เช่นกัน ดังนั้น สื่อหลากหลายที่พระภิกษุสามเณรนำมาประยุกต์ใช้ทดลองสอนนั้นจึงได้มีการปรับเปลี่ยนตามกาลสมัยและประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่สอน จนทำให้เกิดการจัดกิจกรรมการใช้สื่อที่หลากหลายขึ้นมา

หลังจากที่พระภิกษุสามเณรได้เลือกและตัดสินใจร่วมกันแล้วว่า จะสื่อสอนประเภทใดบ้างที่นำมาทดลองสอนเพื่อทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และเข้าใจได้ง่ายจากการ

ถ่ายทอดเนื้อหาของสื่อนั้นได้ดีที่สุด พระภิกษุสามเณรจึงได้ยึดเอาหลักการและแนวคิดในการใช้สื่อมาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินการทดลองใช้สื่อสอนโดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการใช้สื่อที่ตรงตามเนื้อหาบทเรียนเป็นหลัก ผู้เรียนมีส่วนร่วมจากกิจกรรมของบทเรียนนั้น สื่อมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และเป็นสื่อที่สามารถสร้างแรงจูงใจในการลงมือปฏิบัติของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ซึ่งได้มีการกำหนดประเภทของการใช้สื่อสอนดังนี้

๒.๑.๑ สื่อผลิตเอง เป็นสื่อที่เกิดจากพระภิกษุสามเณรได้ร่วมกันคิดร่วมกันทำผลิตสื่อขึ้นมาจากวัสดุที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ซึ่งลักษณะของสื่อนี้เป็นอุปกรณ์เสริมที่ใช้ควบคู่กับการบรรยายของผู้สอน ได้แก่ หุ่นขี้ก ดินน้ำมัน เป็นต้น

๒.๑.๒ สื่อสำเร็จรูป เป็นสื่อที่ได้จากทุนเพื่อการศึกษาของพระภิกษุสามเณรเอง โดยได้ช่วยกันระดมทุนในการจัดซื้อสื่อมาประกอบใช้ในการเรียนการสอนร่วมกัน ทุกครั้งในการสอนจะมีการสลับเปลี่ยนหมุนเวียนในการใช้สื่อสอนร่วมกันอยู่ตลอดเวลา สื่อสำเร็จรูปนี้ประกอบด้วย

๑) สื่อประกอบการสอน เป็นสื่อที่นำมาปรับประยุกต์ใช้กับการสอนโดยตรง ได้แก่ คุกกี้ต่าง ๆ คุกกี้นิ้วมือ รูปภาพ เป็นต้น

๒) สื่อเทคโนโลยี เป็นสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ควบคู่กับเครื่องมือสื่อดิจิทัลที่ทันสมัย ซึ่งเป็นเครื่องมือเทคโนโลยีสมัยใหม่ ได้แก่ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ซีดี วีดิทัศน์ เครื่องบันทึกเสียง เป็นต้น

๒.๑.๓ สื่อพิธีกรรม เป็นสื่อที่เกิดจากพระภิกษุสามเณรได้ดำเนินจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนให้เกิดความสอดคล้องกับวิถีชีวิตเป็นอยู่ในปัจจุบันโดยตรงเช่น การทำบุญตักบาตร การไหว้พระรับศีล การกล่าวคำถวายทาน การถวายทาน การทอดผ้าป่า การฟังธรรม เป็นต้น

๒.๒ การนำสื่อมาใช้สอนวิชาพระพุทธศาสนา

หลังจากที่ได้เลือกและเตรียมการประเภทของสื่อที่จะนำมาทดลองใช้ในการสอนเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงได้มีการนำสื่อมาฝึกทดลองใช้เพื่อเรียนรู้ในการใช้สื่อสอนให้เกิดความเหมาะสมกับขั้นตอนที่ได้เตรียมการไว้ และสามารถดำเนินการเรียนการสอนไปได้อย่างราบรื่นซึ่งตัวของผู้สอนเองได้ศึกษาเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สื่อสอนด้วยวิธีการทดลองฝึกซ้อมใช้ล่วงหน้าก่อนแล้ว จึงจะนำมาใช้สอนในสถานการณ์จริง เช่น การฝึกหัดชักหุ่นประกอบการเล่านิทาน เป็นต้น เพื่อให้ผู้สอนเกิดความชำนาญในการใช้สื่อสอน อีกทั้ง ได้ศึกษาถึงขั้นตอนของการใช้สื่อมาเป็นอย่างดีว่าขั้นตอนใดควรจะใช้สื่ออย่างไร เช่น การใช้สื่อเกริ่นนำเข้าสู่บทเรียน การใช้สื่อประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน หรือแม้กระทั่งการเรียนรู้การใช้สื่อในการสรุปบทเรียน ในลักษณะเช่นนี้ เป็นต้น แสดงให้เห็นว่า พระภิกษุสามเณรได้สร้างความเข้าใจและเตรียมการใช้สื่อสอนมาก่อนล่วงหน้า ก่อนจะดำเนินการทดลองใช้สื่อสอนในสถานการณ์จริง ซึ่งประเภทของสื่อที่นำมาศึกษาทดลองใช้สอนนั้น ประกอบด้วย

๒.๒.๑ สื่อหุ่นขี้กิ้ง เป็นสื่อการสอนที่อาศัยวัสดุหาง่ายใกล้ตัว เช่น กระดาษ กาว เส้นเอ็น เข็มหมุด กรรไกร ฯลฯ ได้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนเรื่อง ซาดก (กฎีทุสทซาดก) เนื้อหาสาระเกี่ยวกับการคบมิตร ซึ่งผู้สอนจะใช้วิธีการบรรยายให้ความรู้ควบคู่กับการใช้สื่อหุ่นขี้กิ้งที่แสดงเป็นตัวละครในเรื่องนั้น สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการใช้สื่อและกล้าที่จะแสดงออก เช่น ให้เด็กที่เข้ามามีบทบาทในการแสดงเป็นตัวละครร่วมกับการใช้สื่อสอน หรือการให้เด็กได้ใช้สื่อร่วมกับผู้สอน เป็นต้น ซึ่งจะช่วยสร้างความสนุกสนานในการเรียนรู้เป็นอย่างดี จะแตกต่างไปเดิมที่มีใช้การพูดเล่าบรรยายอย่างเดียวไม่ได้ภาพประกอบ จะทำให้ผู้เรียนขาดความสนใจไม่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เท่าที่ควร

ภาพ ๓๕ กิจกรรมใช้สื่อผลิตขึ้นเองมาประกอบการเรียนการสอน

๒.๒.๒ สื่อตุ๊กตา(มีเสียงประกอบ) เช่น ช้าง ลิง นก เป็นต้น เป็นสื่อสำเร็จรูปที่นำมาปรับประยุกต์ใช้เพื่อประกอบการเรียนการสอนเรื่อง มงคล ๓๘ (ข้อที่ว่าด้วยความเคารพ) หรือปรับใช้กับการสอนเรื่องพุทธศาสนสุภาษิต และอื่นๆ เป็นต้น ผู้สอนจะนำสื่อมามาใช้แสดงเป็นละครในเรื่องแทนด้วยการเชื่อมโยงเข้าสู่เนื้อหาบทเรียนที่สอน สร้างแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็นในสิ่งที่สอน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วและเข้าใจเนื้อหาที่สอนได้ง่ายชัดเจนถูกต้อง

ภาพ ๓๖ กิจกรรมใช้สื่อสำเร็จ (ตุ๊กตา) มาประยุกต์ในการเรียนการสอน

๒.๒.๓ สื่อเทคโนโลยี เช่น สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ซีดี วีดิทัศน์ และเรื่องบันทึกเสียง เป็นต้น เป็นสื่อการเรียนรู้ที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ๆ นำมาใช้เพื่อประกอบการเรียนการสอนเรื่องพุทธประวัติ หลักธรรมสำคัญ และการบริหารจัดการและเจริญปัญญา เป็นต้น โดยจำแนกวิธีการใช้สื่อสอนตามลักษณะของเนื้อหาสาระ ดังนี้

๑) สื่อสอนเรื่องพุทธประวัติ ผู้สอนใช้วิธีการเปิดหนังการ์ตูนให้เรียนรู้แล้ว จะใช้เกมส์ยักทิม (ดัดแปลงมาจากเกมส์ทศกัณฐ์ที่ออกรายการทางโทรทัศน์ช่อง ๙) มาเป็นตัวสรุปบทเรียนด้วยการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ซึ่งใช้แบ่งกลุ่มออกเป็นทีมแต่ละทีมจะมีบัตรคำตอบให้ประจำทีม จะมีการใช้สื่อเสียงควบคู่กับการถาม-ตอบ เพื่อสร้างความตื่นตัวในการเรียนรู้แก่ผู้เรียนอยู่ตลอดเวลา โดยจะมีรางวัลให้กับทีมที่ชนะ ซึ่งจะช่วยสร้างเสริมแรงให้กับผู้เรียนต่อการเรียนรู้ได้ด้วยวิธีการอีกรูปแบบหนึ่ง

๒) สื่อสอนเรื่องหลักธรรมสำคัญ เช่น กุศลกรรม (สื่อตัวอย่างการทำดี) กรรม (สื่อนรก) ผู้สอนใช้สื่อที่ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันและน่าสนใจกับวัยของผู้เรียน เช่น ซีดี/วีดิทัศน์เพลงประกอบ/อื่นๆ เป็นต้น เพื่อใช้สื่อเป็นบทเรียนรู้อิงเนื้อหาสาระสำคัญและสรุปเนื้อหาเชื่อมโยงเข้ากับเหตุการณ์ในปัจจุบัน สร้างแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความมุ่งมั่นในการละเลิกในสิ่งที่ไม่ดี ตั้งใจในการทำดีต่อไป

ภาพ ๓๗ กิจกรรมใช้สื่อเทคโนโลยีช่วยสร้างความสุขในการเรียนรู้แก่ผู้เรียน

๓) สื่อสอนเรื่องบริหารจัดการและเจริญปัญญา (สื่อเพลงประกอบของธรรมเสถียร) ผู้สอนจะใช้สื่อทำประกอบการนั่งสมาธิ ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตาม และสื่อเสียงประกอบการบรรยาย การนั่งสมาธิ เป็นการสร้างบรรยากาศให้กับผู้เรียนเกิดความชอบพร้อมทั้งได้ลงมือปฏิบัติอีกด้วย

๒.๒.๕ สื่อพิธีกรรม เช่น การทำบุญตักบาตร การไหว้พระรับศีล การกล่าวคำถวายทาน การถวายทาน การทอดผ้าป่า การฟังธรรม เป็นต้น เป็นกิจกรรมจัดขึ้นเพื่อประกอบการเรียนการสอนเรื่อง ศาสนพิธี ซึ่งพระภิกษุสามเณรร่วมกับคณะครูทางโรงเรียนได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้แก่ผู้เรียนโดยตรง โดยให้ผู้เรียนและคณะครูได้ร่วมกันสมาทานรับศีล ได้ทำบุญตักบาตรข้าวสาร อาหารแห้ง ฟังเทศน์ฟังธรรม กล่าวคำถวายสังฆทาน ถวายประเคน ถวายภัตตาหาร และทอดผ้าป่าความดีตามลำดับ ทุกขั้นตอนของการเรียนรู้ ผู้เรียนทุกคนมีบทบาทสำคัญยิ่งในการพร้อมใจกันเรียนรู้และมีส่วนร่วมมาโดยตลอด เป็นการแสดงให้เห็นว่า การใช้สื่อพิธีกรรมจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี และเป็นสื่อการสอนที่สามารถประยุกต์เข้ากับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในชีวิตได้จริง หรือที่เรียกกันว่า การเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ตรงนั่นเอง

ภาพ ๓๘ กิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์เรียนรู้แก่ผู้เรียนโดยตรง

จากการทดลองการใช้สื่อหลากหลายมาประกอบการสอนวิชาพระพุทธศาสนา นั้นสามารถสรุปได้ดังนี้

๑) ตัวของพระภิกษุสามเณรเกิดการเรียนรู้ และมีความรู้ความสามารถในการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เข้าใจในวิธีการประยุกต์ใช้สื่อได้เป็นอย่างดี ทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่นและมีความสุข

๒) ตัวของผู้เรียนเกิดความสนใจ สามารถเรียนรู้เข้าใจได้ง่ายในสิ่งที่สอน เกิดความอยากรู้อยากเห็นในสิ่งที่สอนอยู่ตลอดเวลา เด็กได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สอน กล้าคิดกล้าแสดงออก และเกิดความสนุกสนานในสิ่งที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ

อีกประการหนึ่ง สื่อที่พระภิกษุสามเณรมีการนำสื่อไปใช้สอนนั้น จะเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ในการทำกิจกรรมของผู้เรียนอยู่ตลอดเวลา เช่น การใช้สื่อเสริมสร้างแรงกระตุ้นในการทำดีแก่ผู้เรียน จะเกิดความสอดคล้องกับกิจกรรมธนาคารความดีของผู้เรียนอยู่ตลอดเวลา (ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของพระภิกษุสามเณร) เพื่อให้การเรียนรู้ควบคู่กับการลงมือปฏิบัติของผู้เรียนนั่นเอง

ข้อสังเกตจากการนำสื่อไปทดลองใช้สอน พบว่า สื่อที่ใช้สอนแต่ละประเภทนั้น มักจะมีข้อจำกัดที่แตกต่างกันออกไป เช่น สื่อเทคโนโลยี จำเป็นต้องมีอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าเข้ามาช่วย ซึ่งอาจจะมีเหตุขัดข้องในการใช้สื่อได้ตลอดเวลา ผู้สอนไม่สามารถกำหนดทิศทางการสอนได้ด้วยตนเอง แต่สิ่งที่ผู้สอนสามารถจะกระทำได้คือ การเตรียมความพร้อมในการใช้สื่อสอน มีการตรวจเช็คอุปกรณ์ ทดลองใช้สื่อก่อนล่วงหน้าก่อนจะนำมาใช้จริง หากเกิดเหตุขัดข้องต่อการใช้สื่อสอนจริง ผู้สอนต้องรู้จักใช้วิธีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าหรืออาจต้องใช้กิจกรรมอื่นๆ เข้ามาช่วยสอนแทน เพื่อไม่ทำให้การเรียนการสอนเกิดหยุดชะงักลง อันจะเป็นเหตุให้ผู้เรียนเกิดความไม่พึงพอใจต่อการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระนั้น

๓. การสร้างการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

เมื่อนำกระบวนการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนของพระภิกษุสามเณรมาวิเคราะห์แล้ว จะพบว่า การสอนแบบมีส่วนร่วมของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาทนั้น ได้ปรับประยุกต์การสอนตามหลักการสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่าด้วย การสอนเน้นผู้เรียนลงมือทำด้วยตนเอง โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการสอนเน้นผู้เรียนต้องมีบทบาทร่วมด้วย ยกตัวอย่างเช่น เมื่อพระพุทธองค์ทรงสอนปัญจวัคคีย์ ก็ทรงถามให้พวกเขาช่วยกันตอบ แล้วตั้งคำถามให้ช่วยกันคิด การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสอนนั้น ถือว่าเป็นวิธีการที่พระพุทธองค์ทรงใช้บ่อยและเป็นวิธีที่ได้ผล ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นของตนเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจ มั่นใจ และพร้อมที่จะเรียนรู้ด้วยความสนใจ ดังนั้น การสร้างการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนของพระภิกษุสามเณรจึงได้มีการนำมาปรับประยุกต์ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่สอนนั้นๆ

การจัดกิจกรรมเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของพระภิกษุสามเณรนั้น เป็นการดำเนินกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาส่วนร่วมกัน ซึ่งตัวของกิจกรรมประกอบด้วย กิจกรรมสมุดบัญชีธนาคารความดี กิจกรรมต้นไม้สังฆะความดี กิจกรรมผ้าป่าความดี และกิจกรรมทำดีถวายพ่อหลวงนั้น ได้สร้างความร่วมมือกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงคือ ตัวของพระภิกษุสามเณร ผู้บริหาร คุณครู และนักเรียน

ในขั้นตอนต่อไปนี้เป็นกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆ ในการเรียนการสอน โดยนำมาวิเคราะห์กระบวนการที่เกิดจากการสร้างมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถนำมาจำแนกออกเป็น ๓ ประเด็นหลัก ดังนี้

๓.๑ การมีส่วนร่วมระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

จากการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนในระยะเวลาที่ผ่านมา ผู้สอน (พระภิกษุสามเณร) ได้สร้างให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนโดยตรง โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ตั้งแต่การใช้เวทีเด็ก ให้เด็กได้ใช้ความคิดและได้ใช้กระบวนการกลุ่มในการทำงานร่วมกัน ยกตัวอย่างเช่น กระบวนการกิจกรรมสมุดบัญชีธนาคาร

ความดี กระบวนการต้นไม้จะความดี เป็นต้น ได้สร้างให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการคิด การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ จนกระทั่งการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ซึ่งก่อนจะมีการดำเนินกิจกรรมสมุดบัญชีธนาคารความดีนั้น ผู้สอนได้ใช้กิจกรรมระดมความคิดให้นักเรียนได้ช่วยกันคิดได้อย่างหลากหลาย เช่น การตั้งประเด็นคำถามว่า คุณลักษณะของเด็กดีเป็นอย่างไร ความหมายคำว่าเด็กดีของนักเรียนแต่ละคนเป็นอย่างไร ในลักษณะเช่นนี้ เป็นต้น เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนในแต่ละกลุ่มได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระกว้างขวาง ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้สร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง

หลังจากที่เด็กได้ช่วยกันระดมความคิดร่วมกันเสร็จแล้ว ผู้สอนได้ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มได้ออกมานำเสนอเกี่ยวกับคุณลักษณะของเด็กดี จนได้ข้อสรุปที่เป็นประเด็นหลากหลายและกว้างขวางมากขึ้น จากนั้นผู้สอนและผู้เรียนได้ร่วมกันสรุปความคิดรวบยอดที่ได้จากการนำเสนอของแต่ละกลุ่ม โดยการนำมาสร้างเป็นคำขวัญขึ้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจง่าย ใช้คำว่า *กตัญญู ถ่อมตน ผิปกฝน ใฝ่รู้* ซึ่งได้นำแนวคิดดังกล่าวมาจัดตั้งเป็นกิจกรรมสมุดบัญชีธนาคารความดีด้วยการนำมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมของผู้เรียนที่สามารถปฏิบัติได้จริง

ในการดำเนินกิจกรรมธนาคารความดีนั้น เด็กนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมมาโดยตลอด ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการออกเสียงในการจัดตั้งคณะกรรมการผู้เข้ามาทำหน้าที่รับฝากความดี ซึ่งการดำเนินกิจกรรมทำหน้าที่รับฝากแต่ละครั้ง จะมีคณะกรรมการสามคน/แผนก คือ แผนกประชาสัมพันธ์ แผนกอนุโมทนาความดี แผนกประเมินผลความดี เข้ามาทำหน้าที่รับฝากเป็นประจำ และสมาชิก(นักเรียน)แต่ละคนได้มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลผู้เรียนด้วยกัน เช่น การติดตามผลการทำความดีของเพื่อน การประเมินผลให้คะแนนเพื่อนในแต่ละครั้ง โดยมีเงื่อนไขกติกาในการรับฝากให้คะแนนอย่างชัดเจน แสดงให้เห็นว่า นักเรียนผู้ที่ทำหน้าที่รับฝากและสมาชิกแต่ละคนได้เข้าใจขั้นตอนของกระบวนการในการดำเนินกิจกรรมเป็นอย่างดี จนสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

สรุปได้ว่า จากกรณีตัวอย่างกิจกรรมธนาคารความดี ทำให้เห็นว่า ผู้เรียนและผู้สอนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างชัดเจน ซึ่งผู้สอนเป็นเพียงผู้คอยกระตุ้นบอกแนะนำชี้ทางให้กับผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเองและฝึกฝนกระบวนการคิดและกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อจะทำให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา และยังได้สร้างสัมพันธภาพในการทำงานกลุ่ม และได้รู้จักการยอมรับความคิดเห็นในการเรียนรู้ร่วมกัน

๓.๒ การมีส่วนร่วมระหว่างผู้สอนกับทีมงาน

การมีส่วนร่วมระหว่างพระกับพระด้วยกันนั้น เกิดจากกลไกหรือกระบวนการของตัวกิจกรรมที่สร้างให้พระภิกษุสามเณรเกิดการมีส่วนร่วมโดยตรง เช่น การสนทนากลุ่มของพระภิกษุสามเณรเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับสภาพปัญหาการสอนในปัจจุบัน เป็นต้น พระภิกษุสามเณรทุกรูปได้ร่วมกันคิดอย่างมีเหตุมีผล ซึ่งในแต่ละกลุ่มนั้นได้มีการนำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นพร้อมเสนอแนวทางออกที่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน จนเกิดเป็นองค์ความรู้ที่สร้าง

หลากหลายมากยิ่งขึ้นและได้ข้อสรุปที่เป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งได้ร่วมกันวางแผนในการดำเนินกิจกรรมเรียนรู้กันอย่างต่อเนื่อง อาทิ กิจกรรมสมุดบัญชีธนาคาร ความดี กิจกรรมต้นไม้สัจจะความดี กิจกรรมผ้าป่าความดี กิจกรรมทำดีถวายพ่อหลวง ก่อนจะมีการดำเนินกิจกรรมแต่ละอย่างนั้น พระภิกษุสามเณรได้ร่วมกันประชุมหารือวางแผนและพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันอย่างกว้างขวาง จนได้เป็นข้อสรุปที่ชัดเจนแล้ว ก่อนจะนำไปสู่ขั้นตอนของกระบวนการในการดำเนินการต่อไป เช่น กรณีการจัดกิจกรรมทำดีถวายพ่อหลวง เป็นต้น พระภิกษุสามเณรได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นกิจกรรมที่จะจัดขึ้นโดยการปรึกษาหารือหรือหาวางแผนร่วมกัน การมีส่วนร่วมในการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันโดยคำนึงความเหมาะสมและความถนัดของทีมงานเป็นสำคัญ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกันเพื่อสรรหาทีมงานในการดำเนินกิจกรรมให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การมีส่วนร่วมในการกำหนดการแผนงานปฏิบัติงานร่วมกัน การมีส่วนร่วมในการสรุปผลงานของการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวได้สร้างให้พระภิกษุสามเณรด้วยกันเกิดการร่วมมือกันในการทำงานร่วมกันโดยสิ้นเชิง

จากการจัดกิจกรรมดำเนินเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของพระภิกษุสามเณร ได้สร้างความร่วมมือให้พระภิกษุสามเณรด้วยกันได้ร่วมกันคิด ได้ร่วมกันวางแผน ได้ร่วมกันดำเนินการ และได้ร่วมกันติดตามประเมินผลของกิจกรรมมาโดยตลอด ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันได้ว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นนั้น เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้พระภิกษุสามเณรด้วยกันได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง ได้ฝึกฝนกระบวนการคิด และกระบวนการกลุ่มในการทำงานร่วมกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้และได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

๓.๓ การมีส่วนร่วมระหว่างผู้สอนกับสถาบันศึกษา

ในการจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแต่ละครั้ง ได้สร้างให้เกิดความร่วมมือระหว่างตัวผู้สอน(พระภิกษุสามเณร)กับสถาบันศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร คณะครู และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกัน เช่น กรณีการจัดกิจกรรมเนื่องในวันพ่อแห่งชาติ เป็นต้น ผู้สอนได้เข้าไปติดต่อประสานงานพูดคุยกับผู้บริหารสถานศึกษาโดยตรงเกี่ยวกับรายละเอียดการจัดกิจกรรมในเบื้องต้น โดยได้ทำหนังสือตารางเอกสารรายละเอียดกำหนดการดำเนินงาน เพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจให้ตรงกันก่อนจะมีการดำเนินการต่อไป ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาได้มองเห็นคุณค่าและประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรม จึงได้ให้ตอบรับและให้สนับสนุนส่งเสริมในการจัดกิจกรรมเป็นอย่างดี และได้เป็นผู้ดำเนินการจัดการประชุมด้วยตนเอง โดยได้นิมนต์พระภิกษุ เชื้อคณะครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาประชุมปรึกษาหารือร่วมกันถึงแนวทางและขั้นตอนของกิจกรรม เพื่อร่วมวางแผนและดำเนินการจัดกิจกรรมต่อไป โดยคณะครูทางโรงเรียนเป็นแม่ข่ายในการจัดเตรียมสถานที่ไว้ เช่น การจัดเรียงโต๊ะไว้สำหรับใส่บาตร การจัดหาอาสนะไว้สำหรับปูเสื่อ เป็นต้น เพื่ออำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรม

ในช่วงการดำเนินกิจกรรมนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาได้มาเป็นประธานพิธี และคณะครูทางโรงเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมกับนักเรียนพร้อมคอยช่วยเหลืออำนวยความสะดวก และพร้อมให้คำปรึกษาในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันกับผู้สอนอยู่ตลอดเวลา ส่วนคณะครูบางส่วนได้จัดเตรียมน้ำดื่ม อาหารหวานคาว เครื่องไทยธรรมสำหรับถวายพระสงฆ์ผู้มาร่วมกิจกรรม โดยตลอดทั้งงานนั้นผู้บริหารและคณะครูได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง จนสามารถดำเนินกิจกรรมลุล่วงไปด้วยดี

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมเพื่อประกอบการสอนวิชาพระพุทธศาสนานั้น ได้สร้างการมีส่วนร่วมระหว่างผู้สอนกับคณะครูทางโรงเรียนได้เป็นอย่างดี โดยคณะครูได้เข้ามามีบทบาทสำคัญและให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมอย่างเต็มกำลังความสามารถ นอกจากนี้ จะให้การส่งเสริมสนับสนุนอย่างเต็มที่แล้ว ยังเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมในการคิดวางแผนลำดับขั้นตอน การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น การมีส่วนร่วมในการดำเนินการในส่วนของการจัดเตรียมสถานที่ และในส่วนของการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน และการมีส่วนร่วมในการสรุปประเมินผลของจัดกิจกรรมที่เกิดขึ้น

ผลการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณร วัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี

ในระยะเวลาของการพัฒนาการใช้พุทธวิธีสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรวัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหารที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดผลลัพธ์ ซึ่งมีลักษณะที่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน สามารถจับต้องได้และวัดประเมินผลได้ ดังนั้น จึงได้ใช้วิธีการวัดประเมินผลตามสิ่งที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถแยกผลของการพัฒนาออกเป็น ๓ ประเด็นหลัก คือ

๑. การจัดกิจกรรมเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

จากเดิมที่พระภิกษุสามเณรไม่มีการจัดกิจกรรมเรียนรู้ประกอบการเรียนการสอนมาก่อน จึงได้มีการดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้วิจัยได้ประเมินจากการดำเนินการตามยุทธศาสตร์การจัดกิจกรรมเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของพระภิกษุสามเณร มีรูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ที่สามารถวัดประเมินได้ ๒ กลุ่ม กลุ่มแรก คือ กลุ่มเป้าหมายหรือพระภิกษุสามเณร และกลุ่มที่สอง คือ กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือนักเรียน จึงทำให้แยกการประเมินผลลัพท์ออกเป็น ๒ แบบคือ ๑) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับตัวพระภิกษุสามเณร และ ๒) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับตัวผู้เรียน ซึ่งทั้ง ๒ กลุ่มนี้ จะมีประเด็นการประเมินผลการเรียนรู้หรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นที่ต่างมิติกัน ดังมีรายละเอียดตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

๑.๑ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับตัวพระภิกษุสามเณร สามารถวัดประเมินผลในแง่ของการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของพระภิกษุสามเณรได้ ๓ ระดับ ดังนี้

๑.๑.๑ ระดับการสร้างความรู้ ความเข้าใจ

หลังจากที่พระภิกษุสามเณรยังขาดประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมประกอบการสอนนั้น จึงได้มีการดำเนินการจัดกิจกรรมเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การจัดกิจกรรมครั้งนี้ได้แสดงความมุ่งมั่นและความตั้งใจจริงของพระภิกษุสามเณรที่เป็นเจ้าปัญหาทุกรูปในการร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง โดยได้ใช้เวทีพระในการหาทางออกร่วมกัน ซึ่งเวทีพระองค์เองได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับพระภิกษุสามเณรได้ประชุมหารือกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้เรียนรู้การวางแผนทำงานร่วมกัน การจัดสรรแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบก่อนจะมีการดำเนินกิจกรรมจริง นอกจากนี้พระภิกษุสามเณรยังได้เรียนรู้การวิเคราะห์กิจกรรมที่จะนำไปใช้ให้เกิดความสอดคล้องกับเนื้อหาการสอน และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โดยได้การออกแบบตัวกิจกรรมที่น่าสนใจ และมีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ตลอดถึงวิธีการดำเนินการที่สอดคล้องกับผู้เรียนอย่างมีที่มาที่ไป เช่น การใช้เครื่องมือตั้งคำถาม โดยใช้วิธีการคิดกิจกรรมแบบข้อใจคน ยกตัวอย่างกรณีสมมุติบัญญัติชัชวาลคารความดี เป็นต้น เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนคิดกิจกรรมเอง แล้วร่วมกันดำเนินกิจกรรมและรับผิดชอบกันเอง เป็นต้น

ซึ่งการดำเนินการจัดกิจกรรมเรียนรู้ นั้น ได้แสดงให้เห็นว่า พระภิกษุสามเณรทั้ง ๑๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ เกิดการเรียนรู้และมีความเข้าใจในกระบวนการขั้นตอน

ของการจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี จนสามารถจัดกิจกรรมที่เห็นเป็นรูปธรรม กิจกรรมที่จัดขึ้นเกิดความสัมพันธ์กับเนื้อหาที่สอน เหมาะสมกับผู้เรียน สร้างแรงจูงใจในดำเนินกิจกรรมร่วมกันได้เป็นอย่างดี และยิ่งกว่านั้น จะทำให้เกิดผลสืบเนื่องตามมา คือ พระภิกษุสามเณรจะนำกิจกรรมดังกล่าวไปประยุกต์ใช้กับสอนในโรงเรียนตนเองอีกต่อไป ดังคำกล่าวของกลุ่มเป้าหมายที่เสนอไว้ว่า

“...ผมจะเอาไปใช้จัด (จัดกิจกรรมต้นไม้สัจจะความดี) ที่โรงเรียนผมบ้าง”

“...งานนี้ ได้เรียนรู้มากเลย ได้เรียนรู้กิจกรรมใหม่ๆเยอะ ผมจะนำไปใช้...”

“...เกิดไอเดียแล้ว ผมจะไปปรับใช้ในวันปีใหม่ที่โรงเรียนบ้าง”

“...รู้ (รู้ขั้นตอนการจัดทำกิจกรรม) อย่างนี้แล้ว สนุกแน่นอนคราวนี้”

“...มีกิจกรรมให้เด็กได้ทำแล้ว เขาก็สบายขึ้นเยอะ ไม่ต้องไปสอนแบบ

ผ่านไประวัน ๆ อีกแล้ว”

สรุปได้ว่า หลังจากที่ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมเรียนรู้แล้ว ทำให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการขั้นตอนของการจัดกิจกรรมเป็นอย่างดี เกิดเป็นแนวคิดใหม่ที่จะนำไปประยุกต์ใช้สอนตามความเหมาะสมกับโรงเรียนของตนที่ไปสอน ซึ่งจะช่วยให้เกิดการจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น

๑.๑.๒ ระดับการสร้างทัศนคติ

ในการจัดกิจกรรมเรียนรู้อย่างเนื่องนั้น ได้เปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรทุกรูปเป็นเจ้าของปัญหาได้ร่วมกันแสดงทรรศนะกันอย่างหลากหลายเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยเน้นให้พระภิกษุสามเณรทุกรูปได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้การจัดกิจกรรมร่วมกัน ดังนั้น การจะดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่ได้กำหนดร่วมกันไว้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกรูปจะต้องปรับทัศนคติของตนเองให้มีความสอดคล้องตรงกันเสียก่อน หรือมีทัศนคติที่มีทิศทางเป็นไปในแนวทางเดียวกัน จึงสามารถร่วมกันดำเนินกิจกรรมได้ ซึ่งพระภิกษุสามเณรทุกรูปต่างก็ได้แสดงความคิดเห็นร่วมกันและเคารพต่อความคิดเห็นของเพื่อนสหธรรมิกด้วยกัน มีความเอื้อเฟื้อและใจกว้างในการรับฟังเหตุผล กล้าที่จะยอมรับในความคิดเห็นอย่างมีเหตุมีผล จนเกิดเป็นแนวคิดอันเดียวกันแล้ว จึงนำมาสู่วางแผนในการดำเนินการจัดกิจกรรมต่างๆร่วมกันได้ จนสามารถจัดกิจกรรมต่างๆมากมายที่เกิดรูปธรรมชัดเจนในการนำมาประกอบใช้ในการเรียนการสอนของพระภิกษุสามเณร

พระภิกษุสามเณรร้อยละ ๑๐๐ มีทัศนคติที่ดีต่อการจัดกิจกรรมเรียนรู้ครั้งนี้เป็นอย่างดี เพราะเห็นว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นจะสามารถพัฒนาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นเครื่องยืนยันว่าพระภิกษุสามเณรเน้นความเสมอภาคทุกกระบวนการขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม จนเกิดเป็นกิจกรรมที่สร้างความภาคภูมิใจแก่พระภิกษุสามเณรด้วยกัน ดังคำกล่าวที่ประทับใจของกลุ่มเป้าหมายที่ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ไว้ว่า

“...ที่แรกก็ไม่คิดว่า (กิจกรรมที่จัดขึ้น) เด็กจะชอบทำขนาดนี้”

“...กิจกรรมที่ไม่เหมือนใคร และไม่มีใครเหมือน”

“...กระดาษธรรมดา (ผ้าป่าความดี) แต่มีคุณค่าสำหรับเขามาก”

“...ไม่แน่! ผ้าป่าจริง (ผ้าป่าสามัคคี) อาจจะไม่น่าทึ่งเท่ากับผ้าป่าของพวกเรา เด็กเล็กบางคน ยังมายืนประนมมือไหว้กับเขาด้วย เป็นภาพที่น่ารักประทับใจมาก”

“...โอเคียร์บรรเจิดมาก สูดยอดจริง ๆ ครับ”

“...ดีมากครับ ตั้งแต่ผมไปสอนมาไม่เคยเห็นอะไร (กิจกรรมอะไร)

แปลกอย่างนี้เลย”

“...สูดยอดครับ งาน (วิทยานิพนธ์) นี้ถ้าไม่ผ่าน ผมจะพากันไปประท้วงถึงมหาลัย (เป็นคำพูดหยอกล้อของเพื่อนพระภิกษุด้วยกัน)”

สรุปได้ว่า พระภิกษุสามเณรมีความพึงพอใจอย่างยิ่งกับการจัดกิจกรรมเรียนรู้ครั้งนี้ เพราะกิจกรรมที่เกิดขึ้นนั้น สามารถสร้างคุณค่าและความประทับใจแก่การเรียนรู้ได้ดี ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดแรงกระตุ้นและเกิดความสนใจในสิ่งที่ได้เรียนรู้มากยิ่งขึ้น

๑.๑.๓ ระดับการสร้างทักษะ

ทักษะที่เกิดกับพระภิกษุสามเณรนั้น เป็นผลลัพธ์จากกระบวนการกิจกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ เพิ่มทักษะในด้านต่างๆ โดยเฉพาะทักษะที่เกิดขึ้นโดยตรง คือ ทักษะในการจัดกิจกรรมเรียนรู้ ซึ่งจากการจัดกิจกรรม พบว่า พระภิกษุสามเณรได้มีการใช้ทักษะกระบวนการคิด และทักษะกระบวนการกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เช่น การใช้เวทีพระ ให้พระภิกษุสามเณรได้ฝึกฝนทักษะการสร้างความรู้ใหม่ด้วยตนเอง ได้ใช้ทักษะการคิด ทักษะการแสดงออก ทักษะการเรียนรู้ร่วมกัน ทักษะการวางแผนดำเนินกิจกรรม ทักษะการติดต่อประสานงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน และทักษะการประเมินผลจากการทำกิจกรรม ซึ่งทักษะที่เกิดขึ้นเหล่านี้ช่วยให้พระภิกษุสามเณรสามารถดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

นอกจากนั้นแล้ว พระภิกษุสามเณรร้อยละ ๘๔.๑ เกิดประสบการณ์ที่ได้จากการจัดกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกัน เช่น การวิเคราะห์สถานการณ์ล่วงหน้าของปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากจัดกิจกรรม การวิเคราะห์กิจกรรมในการนำไปใช้กับสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อเพิ่มคุณค่าแก่การเรียนรู้กิจกรรมให้มากยิ่งขึ้น เช่น การจัดกิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ เป็นต้น ล้วนแต่เป็นทักษะของพระภิกษุสามเณรที่รู้จักการนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดความสอดคล้องและเหมาะสมกับโอกาสต่างๆ

สรุปได้ว่า พระภิกษุสามเณรสามารถจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนได้ด้วยตนเอง โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นนั้น มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันเหมาะสมกับวัยผู้เรียน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้จริง

๑.๒ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับตัวผู้เรียน สามารถวัดประเมินผลจากการจัดกิจกรรม เรียนรู้อย่างต่อเนื่องของพระภิกษุสามเณรครั้งนี้ว่า ประสบผลสำเร็จการสอนแบบ ๔ ส คือ

๑.๒.๑ สันทัดสนา สอนได้แจ่มแจ้ง

คือ สามารถทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในกิจกรรมที่ทำอย่างชัดเจน โดยส่วนใหญ่ร้อยละ ๑๐๐ นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมที่ตนเองได้ลงมือทำคือ เด็กนักเรียนจะเข้าใจในกระบวนการและขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรมแต่ละกิจกรรมอย่างชัดเจน เช่น กรณีกิจกรรมธนาคารรับฝากความดี เป็นต้น เด็กนักเรียนที่เป็นสมาชิกเข้าใจลำดับขั้นตอนของกระบวนการรับฝากความดี ส่วนเด็กนักเรียนที่ทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการ เข้าใจในวิธีการดำเนินการกิจกรรม ซึ่งนักเรียนทุกคนสามารถทำการรับฝากและดำเนินการได้อย่างถูกต้อง และสิ่งที่สำคัญคือ เด็กนักเรียนสามารถเข้าใจในความหมายเนื้อหาสาระสำคัญของกิจกรรมที่ได้เรียนรู้เป็นอย่างดี มีความรู้ความเข้าใจว่า การทำความดีสามารถทำได้หลากหลายวิธี และสามารถที่จะทำได้ง่ายด้วย เพราะสิ่งที่เป็นความดีเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้เรียน ดังเช่นตัวอย่างกรณีการทำความดีที่บ้านและการทำความดีทางโรงเรียน เป็นต้น ดังคำกล่าวของผู้เรียนที่แสดงถึงความเข้าใจในกระบวนการขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นว่า

“...หนูยังไม่ได้ส่ง (ใบโพธิ์ความดีทางโรงเรียน) ค่ะ ยังไม่ให้คุณครูเซ็น (เซ็นรับรองความดีที่เด็กได้ทำ) ให้เลยค่ะ”

“...พระอาจารย์ค่ะ วันนี้หนูได้สองดาวค่ะ... (เด็กแสดงความดีใจที่ได้สองดาว สองดาว หมายความว่า ความดีที่ทำนั้นได้คะแนนดีเยี่ยม)”

สรุปได้ว่า การเข้าใจถึงกระบวนการขั้นตอนของกิจกรรมในการลงมือทำก็ดี การเข้าใจในความหมายเนื้อหาสาระสำคัญของเนื้อหากิจกรรมอย่างถูกต้องชัดเจนก็ดี เรียกว่า ผู้เรียนเกิดความแจ่มแจ้งในสิ่งที่ทำ

๑.๒.๒ สมภาพนา สอนได้จูงใจ

คือ สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดแรงกระตุ้น และเกิดความสนใจในการเรียนรู้กิจกรรมนั้นๆได้ดี โดยเฉลี่ยร้อยละ ๘๕.๗ นักเรียนมีความสนใจในกิจกรรมที่ได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นอย่างดี เช่น การทำกิจกรรมความดีเนื่องในวันแม่แห่งชาติ หรือกิจกรรมต้นไม้สังฆะความดี เป็นต้น ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงกระตุ้นอยากที่จะทำความดี เนื่องจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นมีความสอดคล้องกับเหตุการณ์สำคัญในปัจจุบัน และประการหนึ่งสื่ออุปกรณ์ที่นำมาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมนั้นได้สร้างความน่าสนใจให้ผู้เรียนอยากที่จะทำความดีมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้แล้ว การให้รางวัลแก่เด็กก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งในการเสริมแรงให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจที่จะทำความดี รางวัลเป็นเสมือนแรงเสริม ส่วนตัวกิจกรรมเป็นแรงผลักดันให้ผู้เรียนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น จะเห็นได้ว่า กิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นนั้นสามารถช่วยสร้างแรงจูงใจแก่การเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้เรียนที่ว่า

“...หนูขอ (ใบโพธิ์สัจจะความดี) เยอะๆเลยคะ พระอาจารย์ หนูจะได้
ทำเอาไว้ก่อนคะ”

“...อยากทำ (กิจกรรม) ทั้งวันเลยครับ พระอาจารย์”

“...อยากให้มีกิจกรรมแบบนี้ ตลอดไปคะ”

“...การบ้านหนูก็เยอะอยู่แล้วคะ พระอาจารย์ แต่หนูก็เต็มใจทำ
(กิจกรรมใบโพธิ์ความดี) ค่ะ”

“...หนูกินข้าวยังไม่ทันอิ่มเลยนะคะ พระอาจารย์ อดสำหรับมาส่ง
(ใบโพธิ์ความดี) ก่อนเพื่อน....”

สรุปว่า กิจกรรมที่เกิดขึ้นสามารถดึงดูดความสนใจผู้เรียนได้เป็น
อย่างดี ผู้เรียนเกิดแรงกระตุ้นอยากจะทำความดี มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และมีความ
พึงพอใจในสิ่งที่ตนเองได้ทำ เรียกได้ว่า ผู้เรียนเกิดแรงกระตุ้นหรือแรงจูงใจในสิ่งทำ

๑.๒.๓ สมุดเตชนา สอนได้แก่ลัวกล้า

คือ สอนให้ผู้เรียนเกิดความมุ่งมั่นพยายามในการทำความดี โดย
เฉลียวร้อยละ ๙๓.๖ ผู้เรียนมีความแก่ลัวกล้าหรือมีความพยายามในการทำกิจกรรมความดี เช่น
กิจกรรมธนาคารความดี กิจกรรมต้นไม้สัจจะความดี เป็นต้น เป็นกิจกรรมตัวอย่างที่สามารถ
ปลูกกระตุ้นความรู้สึกรักของผู้เรียนให้เกิดความแก่ลัวกล้า มุ่งมั่นพยายามในการลด ละ เลิกในสิ่งที่
ไม่ดี ตั้งใจทำสิ่งที่ดี ดังนั้น การที่ผู้เรียนมีความตั้งใจในการละเว้นชั่ว ตั้งคนในทางดีนั้นเป็น
เครื่องยืนยันว่า ผู้เรียนได้มองเห็นคุณค่าและความสำคัญในการทำกิจกรรมดังกล่าว ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ต่อตนเองในการนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้จริง ด้วยเหตุนี้ ผู้เรียนจึงได้มีความมุ่งมั่น
พยายามในการทำกิจกรรมความดี และยอมรับที่จะปฏิบัติตามกติกากฎเงื่อนไขของกิจกรรมนั้นๆที่
ได้ร่วมกันกำหนดวางไว้ ดังคำปฏิญญาของผู้เรียนที่ได้ให้คำมั่นสัญญาต่อพระสงฆ์ไว้ว่า

“หนูตั้งใจว่า จะไม่แก้งน่องอีกต่อไปคะ”

“หนูตั้งใจว่า จะไม่ด่า ไม่แก้งเพื่อนคะ”

“หนูจะช่วยงานพ่อแม่คะ”

“ผมจะตั้งใจเรียนครับ”

สรุปว่า นักเรียนมีความพยายามตั้งใจที่จะละเว้นความชั่ว ตั้งมั่นใน
ความดี ซึ่งผู้เรียนเองได้กล่าวคำปฏิญญาต่อพระสงฆ์ตามกิจกรรมที่เกิดขึ้นดังกล่าว และได้
ยึดถือปฏิบัติตามกติกากฎเงื่อนไขของกิจกรรมนั้นๆ ซึ่งลักษณะกระทำเช่นนี้ เรียกว่า ผู้เรียน
เกิดความแก่ลัวกล้าในการทำดี

๑.๒.๔ สัมปหังสนา สอนได้รำเริง

คือ สอนให้ผู้เรียนมีความสุขกับการเรียนรู้กิจกรรมหรือด้วยการลง
มือทำกิจกรรม โดยเฉลียวร้อยละ ๑๐๐ ผู้เรียนมีความสุขสนุกกับการเรียนรู้ในการทำกิจกรรม
ต่างๆที่เกิดขึ้น เช่น กิจกรรมทำดีถวายพ่อหลวง ได้จัดขึ้นเนื่องในวันพ่อแห่งชาติ เป็นต้น เป็น

กิจกรรมตัวอย่างที่ยกขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นว่า กิจกรรมที่เกิดขึ้นนั้น สามารถทำให้ผู้เรียนเกิด ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และเกิดความสนุกสนานในการทำกิจกรรมร่วมกันได้จริง โดยที่ ผู้เรียนเองมีความเต็มใจและสมัครใจที่จะเรียนรู้และปฏิบัติด้วยตนเอง เพราะเห็นว่า กิจกรรมที่ เกิดขึ้นนอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสุขในการเรียนรู้แล้ว ยังสามารถสร้างคุณค่าให้เกิด ประโยชน์ต่อตนเองและต่อสังคมคนรอบข้างได้อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้เรียนที่มี ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมที่เกิดขึ้นว่า

“...สนุกมากครับ อยากให้กิจกรรมทั้งวัน...”

“...ผมชอบ มันสนุกดี ไม่เบื่อ ไม่เครียดด้วยครับ”

“...มีกิจกรรมทั้งวัน ผมก็สนุกทั้งวันครับ...”

“...ดีค่ะ มีกิจกรรมให้ทำ สนุกกว่าเรียนในห้องตั้งเยอะ”

สรุปได้ว่า นักเรียนมีความสุขกับการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ จริงหรือด้วยการทำกิจกรรม เพราะกิจกรรมทำให้ผู้เรียนเกิดความชอบและมีความสุขสนุกสนาน กับสิ่งที่ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆอยู่ตลอดเวลา การเรียนรู้ในลักษณะนี้ เรียกว่า ผู้เรียนเกิดความร่าเริง

๒. การใช้สื่อหลากหลายในการเรียนการสอน

เดิมทีพระภิกษุสามเณรมีการใช้สื่อในการเรียนการสอนน้อย ขาดการผลิตสื่อ ขึ้นมาใช้เอง จึงมีความต้องการที่จะใช้สื่อสอนที่มีหลากหลายมากขึ้นเพื่อสร้างแรงจูงใจแก่ผู้เรียน ให้เกิดความสนใจในการเรียนรู้ ดังนั้น พระภิกษุสามเณรจึงได้มีการดำเนินการผลิตสื่อมาใช้เอง และมีการใช้สื่อหลากหลายประเภทขึ้นอาทิ สื่อสำเร็จรูป สื่อเทคโนโลยี และสื่อประเภทพิธีกรรม เพื่อนำมาทดลองใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งจะสามารถวัดประเมินผลการเรียนรู้จากการใช้สื่อ สอนได้ ๒ ลักษณะ ดังนี้

๒.๑ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับตัวพระภิกษุสามเณร สามารถวัดประเมินผลการ เรียนรู้เกี่ยวกับการใช้สื่อสอนของพระภิกษุสามเณรได้ ๓ ระดับ ดังนี้

๒.๑.๑ ระดับสร้างความรู้ ความเข้าใจ

ในระยะแรกพระภิกษุสามเณรได้มีการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ สื่อสอนกับท่านผู้รู้ ผู้มากด้วยประสบการณ์ในการใช้สื่อสอนโดยตรง อาทิ ครูอุทุมพร มุลพรม และผู้ชำนาญการในการผลิตสื่อหุ่นขี้ก พระมหาไพฑูริย์ ปนตนนโท วัดชลประทานรังสฤษฎ์ และการเรียนรู้ในระยะที่สองคือ การเรียนรู้ในการเลือกและใช้สื่อสอนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เรียกว่า เป็นขั้นการสร้างความรู้ด้วยตัวของพระภิกษุสามเณรท่านเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจะ นำใช้สื่อไปใช้สอนในแต่ละครั้งนั้น พระภิกษุสามเณรได้เรียนรู้หลักการเลือกและการใช้สื่อสอนที่ ถูกต้องตามหลักการขั้นตอนของการใช้สื่อสอน ๔ ขั้นด้วยกัน คือ

ขั้นเรียนรู้การเลือกใช้สื่อในการสอน เช่น การผลิตสื่อมาใช้สอนตรง ตามวัตถุประสงค์ของเนื้อหาที่สอน การใช้สื่อวีดิทัศน์ที่มีความสอดคล้องกับเนื้อหา เหมาะสมกับ

วัยผู้เรียน สร้างความน่าสนใจ ทันท่วงที และสามารถนำไปปฏิบัติตามได้ การใช้สื่อพีธีกรรมสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้การดำเนินวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบันให้แก่ผู้เรียน เป็นต้น

ขั้นเรียนรู้การเตรียมสื่อสอน เช่น การเตรียมสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ประกอบการสอน การติดต่อสถานที่เพื่อนำสื่อไปใช้ในการเรียนการสอน เป็นต้น

ขั้นเรียนรู้ด้วยการทดลองใช้สื่อสอน เช่น การฝึกใช้สื่อหุ่นขี้กิ้ง มีการฝึกซ้อมให้เกิดความชำนาญก่อนจะนำไปใช้จริง การใช้สื่อเทคโนโลยี มีการเปิดเช็คดูความพร้อม และการจัดเรียงลำดับเนื้อหาของสื่อให้ถูกต้อง เป็นต้น

ขั้นเรียนรู้การประเมินผลจากการใช้สื่อสอน เช่น ตัวอย่างกรณีการใช้สื่อเทคโนโลยีใช้ประกอบการเรียนการสอน ซึ่งมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีคือ ดึงดูดความสนใจได้ดี เห็นเป็นรูปธรรม ส่วนข้อเสีย มักเกิดปัญหาบ่อยๆ ไฟดับ ข้อมูลในเครื่องหาย เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า พระภิกษุสามเณรโดยส่วนใหญ่ร้อยละ ๘๔.๑ ได้มีการสร้างองค์ความรู้ในการใช้สื่อสอนวิชาพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่ระดับสร้างความรู้ในการผลิตสื่อขึ้นเอง และระดับสร้างความรู้ในการใช้สื่อสอน จนเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจในการใช้สื่อที่หลากหลายได้เป็นอย่างดี และสามารถนำไปใช้สอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังคำกล่าวของพระภิกษุสามเณรที่ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการนำสื่อมาใช้ในการประกอบการสอนไว้ว่า

“...สื่อทุกอย่าง ถ้าจะให้ดี ต้องทดลองใช้ก่อน เวลาจะไปใช้จริง จะได้ไม่ติดๆ ชัดๆ จะไม่ต้องอายเด็ก...”

“...ฝึกเสนาธิการไปด้วย ชัก (สื่อ) ไปด้วย มันจะประสานกัน จะได้รู้จังหวะ ไม่งั้น ชู่ๆ ไปชัก ทมตลกแน่นอน”

“... (การใช้สื่อเทคโนโลยี) ใหม่ๆ ก็แบบนี้แหละ คิดๆ ชัดๆ เป็นธรรมดา ใช้บ่อยๆ เข้า เดี่ยวก็คล่องเอง...”

สรุปได้ว่า พระภิกษุสามเณรมีความรู้ ความเข้าใจในการใช้สื่อสอนเป็นอย่างดี โดยได้มีการเรียนรู้ด้วยการฝึกทดลองใช้สื่อสอนจริง เรียนรู้ในการเตรียมความพร้อมก่อนจะนำสื่อไปใช้ประกอบการสอนจริง จึงทำให้เกิดเป็นองค์ความรู้เกิดความเข้าใจว่า สื่อในแต่ละประเภทนั้น ควรจะเลือกใช้สื่อสอนในลักษณะเช่นใดบ้าง เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน สามารถสร้างความสนุกสนานและสร้างความน่าสนใจแก่การเรียนรู้ของผู้เรียนได้ดี

๒.๑.๒ ระดับทัศนคติ/ความพึงพอใจ

หลังจากที่พระภิกษุสามเณรได้เรียนรู้และทดลองในการใช้สื่อสอนร่วมกันแล้ว พบว่า พระภิกษุสามเณรเกิดมุมมองความคิดในมิติที่หลากหลายในการใช้สื่อมากขึ้น ไม่จำกัดรูปแบบของการใช้สื่ออย่างแต่เดิมก่อน รู้จักคิดมุมมองที่แตกต่างไปจากเดิม เช่น เดิมที่ยึดรูปแบบการใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างเดียว แต่ปัจจุบันมีการผลิตสื่อขึ้นเองเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหา มีการนำสื่อมาประยุกต์ใช้ มีการใช้สื่อพีธีกรรมในการเสริมสร้างประสบการณ์ตรงแก่ผู้เรียน ทำให้การเรียนการสอนน่าสนใจมากยิ่งขึ้น แสดงให้เห็นว่า สื่อที่พระภิกษุสามเณร

นำมาใช้ทดลองสอนนั้นมีความหลากหลาย น่าสนใจ สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน สามารถเพิ่มคุณค่าแก่การเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะร้อยละ ๑๐๐ พระภิกษุสามเณรมีความพึงพอใจต่อการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน ดังคำกล่าวของพระภิกษุสามเณรที่ได้แสดงความพึงพอใจเกี่ยวกับการใช้สื่อสอนวิชาพระพุทธศาสนาครั้งนี้ไว้ว่า

“...ใช้ (สื่อ) แล้ว เด็กชอบ คนสอนก็มีความสุข”

“... (ใช้สื่อสอน) สนุกมากครับ อย่างนี้ให้ผมสอนทั้งวันก็ยังไม่ได้อึด”

“...ลูกสุนัข (สื่อคูกิตาลูกสุนัข) จุดขายในงานนี้ครับ... (ได้รับความสนใจมากในการสอนครั้งนี้)”

“...เด็กแค่เห็นสื่อก็ฮาแล้ว ยังไม่ต้องทำอะไรหรอกครับ”

“...เขา (นักเรียน) จะก๊วกันมาก พวกหนู (สื่อเรื่องเปรต สอนการเว้นจากความชั่ว) เวียบกริบ ไม่พูดไม่จา....”

“...เด็กจะกล้า (กล้าแสดงออก) มาก ผมจะให้เขาแสดงเป็นตัวละคร พูดคุยกันกับเจ้าตัวลิง (สื่อหุ่นขี้ก) แค่อถามว่า ใครจะมาเป็นเจ้านกน้อยบ้าง ปรากฏว่า ลูกชั้นพร้อมกันเพียบ ต่างคนต่างอยากออกมา...”

“...อย่าว่าแต่เด็กเลย ขนาดครูยังเอา (สื่อ) ไปเล่นเหมือนเด็ก”

“...ผมอยากได้ (สื่อ) ไปสอนที่โรงเรียนจัง น่าจะฮาทั้งวันแน่....”

สรุปได้ว่า พระภิกษุสามเณรมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้สื่อที่หลากหลาย เพราะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เกิดความสนุกสนานในการเรียน ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาที่สอนได้ง่าย ทำให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้ อยากแสดงออก อยากมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน อยากจะปฏิบัติตาม เพราะเห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นตามมา อีกทั้งผู้เรียนเกิดความสุขสนุกสนานกับสิ่งได้ทำ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สื่อที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ สามารถทำให้ผู้เรียนมีใจรักและมีความสุขต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี

๒.๑.๓ ระดับสร้างทักษะ

พระภิกษุสามเณรร้อยละ ๘๔.๑ เกิดทักษะในการใช้สื่อที่หลากหลาย ประกอบการเรียนการสอน ซึ่งจากการเรียนรู้ในการใช้สื่อสอนของพระภิกษุสามเณรนั้น ได้สร้างทักษะให้เกิดขึ้นกับตัวพระภิกษุสามเณรใน ๒ ชั้นด้วยกัน คือ

ทักษะขั้นแรก คือ ทักษะขั้นแสวงหาความรู้ โดยได้จากการศึกษาเรียนรู้การใช้สื่อกับท่านผู้รู้ ผู้ที่มีประสบการณ์การใช้สื่อสอนโดยตรง แล้วนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันอีกครั้ง จนตกผลึกเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ในการใช้สื่อสอนของพระภิกษุสามเณรขึ้นมา เรียกได้ว่า การรู้จักประยุกต์ใช้สื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสมณสาธูป

ทักษะขั้นที่สอง คือ ทักษะขั้นลงมือทำ เกิดขึ้น ๒ ส่วน ส่วนแรกคือ เกิดทักษะในขั้นการผลิตสื่อมาใช้เอง การเรียนรู้ในการออกแบบสื่อที่นำมาใช้ให้เกิดความสนใจเหมาะสมกับวัยผู้เรียน ในส่วนที่สองคือ เกิดทักษะขั้นดำเนินการใช้สื่อสอน เช่น ทักษะการคิด

เลือกประยุกต์ใช้สื่อสอนตรงตามวัตถุประสงค์ของเนื้อหา ทักษะการเตรียมการ พุศุคยุดิตต่อ
 ปรระสานงานสถานทีที่ทีจะใช้สื่อสอน ทักษะการพูด ฝึกฝนการพูด เล่านิทานปรระกอบกับการใช้สื่อ
 ทักษะการใช้สื่อ เรียนรู้การใช้สื่อที่สอนให้เกิดคล่องชำนาญในการใช้ และทักษะการประเมินผล
 การใช้สื่อ วิเคราะห์จุดดี จุดด้อยของการใช้สื่อสอน เป็นต้น

นอกจากนี้แล้ว พระภิกษุสามเณรยังเกิดทักษะในการสร้างการมีส่วนร่วม
 ร่วมในการเรียนการสอน ทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ทักษะการประเมินสถานการณ์ และอื่นๆ
 อีกมากมาย ซึ่งทักษะทั้งหลายเหล่านี้ ล้วนเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้พระภิกษุสามเณรสามารถใช้สื่อ
 สอนได้อย่างน่าสนใจ สอดคล้องกับเนื้อหาที่สอน สามารถสร้างแรงจูงใจให้เกิดคุณค่าแก่การเรียนรู้
 ได้ดี จนทำให้พระภิกษุสามเณรสามารถใช้สื่อสอนวิชาพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า พระภิกษุสามเณรโดยส่วนใหญ่มีทักษะในการใช้สื่อสอน
 วิชาพระพุทธศาสนาได้ดี สามารถใช้สื่อสอนที่มีหลากหลายมากขึ้น เกิดทักษะต่างๆนานา อาทิ
 ทักษะในการผลิตสื่อใช้เอง มีทักษะในการเลือกใช้สื่อตามเหมาะสมกับเนื้อหาที่สอน ซึ่งสื่อที่
 นำไปใช้สอนนั้นช่วยให้ผู้เรียนสนใจและเข้าใจบทเรียนที่สอนได้ง่ายขึ้น

๒.๒ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับตัวผู้เรียน สามารถวัดประเมินผลจากการใช้สื่อสอน
 ของพระภิกษุสามเณรในครั้งนี้ ซึ่งทำให้เกิดผลสำเร็จการสอนแบบ ๔ ส ดังนี้

๒.๒.๑ สันทัสสนา สอนได้แจ่มแจ้ง

คือ สื่อที่ใช้สอนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาที่สอนอย่าง
 ได้ชัดเจน โดยหลังจากมีการใช้สื่อแล้ว พบว่า นักเรียนร้อยละ ๘๕.๗ มีความรู้ความเข้าใจใน
 เนื้อหาที่สอนได้อย่างชัดเจน ผู้เรียนสามารถบอกความหมายเนื้อหาสาระสำคัญของบทเรียนได้
 ถูกต้องตามวัตถุประสงค์เนื้อหา ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สื่อมีอิทธิพลต่อพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียน
 ได้เป็นอย่างดี เกิดการตอบสนองต่อการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจใน
 เนื้อหาอย่างแจ่มแจ้ง เนื่องมาจากสื่อที่นำไปประกอบการเรียนการสอนตรงต่อจุดประสงค์เนื้อหา
 บทเรียน มีความสอดคล้องเหมาะสมกับบทเรียนตามลักษณะการสอนที่จัดเตรียมไว้ เช่น สื่อ
 การ์ตูนพุทธประวัติ ใช้ประกอบการเรียนการสอนเรื่องพุทธประวัติ สื่อหุ่นขี้ก่า ใช้ประกอบการเรียน
 การสอนเรื่องนิทานชาดก เป็นต้น ซึ่งสื่อสามารถสร้างความเข้าใจภายในตัวของมันเอง ผู้เรียนเห็น
 ภาพแล้วก็สามารถความเข้าใจเองได้ โดยไม่จำเป็นต้องอธิบาย สอดคล้องกับคำกล่าวของนักเรียน
 ที่แสดงความเห็นไว้ว่า

“... (ดูจากสื่อการสอนแล้ว) เข้าใจง่ายค่ะ ไม่ต้องอธิบาย ก็เข้าใจค่ะ”

“...ไม่ต้องอธิบายหรอกค่ะ พระอาจารย์ หนูเข้าใจแล้วค่ะ...”

“...เรียนสนุก เข้าใจง่าย รู้เรื่องครับ...”

“...ผมขอตอบเองครับ...ให้หนูตอบค่ะ พระอาจารย์...”

สรุปได้ว่า การนำสื่อหลากหลายไปใช้ประกอบการเรียนการสอนทำให้ผู้เรียนเข้าใจในเนื้อหาบทเรียนที่สอนได้ง่าย ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามเนื้อหาสาระบทเรียน โดยไม่จำเป็นต้องอธิบายเนื้อหาสาระรายละเอียดเพิ่มเติมอีก เพราะสื่อเป็นเสมือนคำพูดที่คอยอธิบายแทนอยู่แล้ว หรือเรียกว่า สื่อที่ใช้สอนทำให้ผู้เรียนเกิดความแจ่มแจ้งในเนื้อหา

๒.๒.๒ สมาทปนา สอนได้จริงใจ

คือ สื่อที่ใช้สอนสามารถดึงดูดความสนใจผู้เรียนได้ดี ซึ่งช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจในเนื้อหาบทเรียน โดยเฉลี่ยร้อยละ ๑๐๐ นักเรียนมีความสนใจและเกิดความรู้สึกประทับใจในเนื้อหาบทเรียนที่มีการใช้สื่อต่าง ๆ ประกอบการสอน ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงกระตุ้นอยากเรียนรู้ อยากมีส่วนร่วมในสิ่งที่สอนอยู่ตลอดเวลา เพราะเห็นว่า การเรียนรู้จากสื่อการสอนนั้น นอกจากจะน่าสนใจแล้ว ยังก่อให้เกิดความสนุกกับสิ่งที่ได้เรียนรู้อีกด้วย เช่น การเรียนรู้เนื้อหาบทเรียน โดยใช้เกมส์จากสื่อเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการเรียนการสอน เป็นต้น ทำให้ได้รับความสนใจเป็นอย่างดี ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นและอยากจะทำตามในสิ่งที่ได้เรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของผู้เรียนที่ได้แสดงออกต่อการเรียนรู้ว่า

“...หนูค่ะ พระอาจารย์ หนูเองค่ะ หนูจะเป็นนก จะร้องเพลงให้เจ้าลิงฟัง... (เป็นคำเรียกร้องของเด็กที่ต้องการแสดงบทบาทเป็นตัวละครน้อยในเรื่อง ออกมาแสดงความสามารถด้วยการร้องเพลงกล่อมเจ้าลิงน้อย)”

“... (สื่อสอนเรื่องเป็ด) นกกลัวมากค่ะ หนูไม่จะพูดคำหยาบอีกแล้วค่ะ”

“...ต่อเลยครับ พระอาจารย์ กำลังสนุก...”

สรุปได้ว่า สื่อที่ใช้สอนสามารถสร้างแรงจูงใจแก่การเรียนรู้ได้ดี ผู้เรียนมีความสนใจในเนื้อหาบทเรียน เกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ อยากมีส่วนร่วมในการใช้สื่อร่วมกับผู้สอน และกล้าคิดกล้าแสดงออกอย่างมีเหตุผล มีความเชื่อมั่นว่าในตนเอง ซึ่งการใช้สื่อสอนลักษณะเช่นนี้ เรียกว่า สื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้

๒.๒.๓ สมุดเชชนา สอนได้แก่กล้า

คือ สื่อที่ใช้สอนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพยายามในการปฏิบัติตามเนื้อหาที่สอน โดยร้อยละ ๘๔.๖ นักเรียนเกิดความมุ่งมั่นพยายามในการทำดี เช่น การใช้สื่อตัวอย่างประกอบการสอนในการทำความดี กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอาจหาญในกระทำความดี หรือการใช้สื่อประกอบการสอนในการเจริญจิตตภาวนา เป็นต้น ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดความมุ่งมั่นในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้ดียิ่งขึ้น การบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ส่วนร่วม อาทิ การช่วยกันดูแลทำความสะอาดสถานศึกษา เป็นต้น และการฝึกฝนตนเองด้วยการเจริญปัญญา การกระทำในลักษณะเช่นนี้ เรียกว่า ผู้เรียนเกิดแก่กล้าในการกระทำความดี เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น สอดคล้องกับคำกล่าวของผู้เรียนที่ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรม การกระทำดีของตนเองไว้ว่า

“...มีสื่อให้ดู (สื่อทำประกอบการนั่งสมาธิ) ทำตามแล้ว รู้สึกว่า ไม่น่าเบื่ออย่างแต่ก่อน...รู้สึกดีมากครับ...”

“...แต่ก่อน ต้องบอกเขา (นักเรียน) ให้ช่วยกันยกเก้าอี้ ปิดประตู หน้าต่างให้เรียบร้อยก่อนเลิก ทุกวันนี้ เขาจะแย่งกันทำเอง ดีมากค่ะ (เสียงบอกเล่าจากครู)”

“...ไม่ต้องหรอกค่ะ พระอาจารย์ เตียวพวกหนูจะเก็บกวาดกันเอง...”

“...หนูขออาสาเอาไปขยะไปทิ้งเองค่ะ ...”

สรุปได้ว่า สื่อที่ใช้สอนช่วยผู้เรียนเกิดความพยายามในการทำดี และเกิดความมุ่งมั่นในการลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง โดยไม่มีใครต้องมาบังคับให้ทำ เพราะผู้เรียนมีความภาคภูมิใจและเต็มใจในสิ่งที่ตนได้กระทำ เรียกว่า ผู้เรียนเกิดความแก่ลัวกลัวในสิ่งที่ทำ

๒.๒.๔ สัมผัสงาน สอนได้จริง

คือ สื่อที่ใช้สอนช่วยให้ผู้เรียนเกิดสนุกกับการเรียนรู้หรือสนุกกับการลงมือปฏิบัติจริง โดยร้อยละ ๑๐๐ นักเรียนเกิดความสนุกกับสิ่งที่ได้ลงมือทำจริง เช่น การเรียนรู้จากสื่อการสอนเกี่ยวกับวิธีการทำความดี การเรียนรู้จากสื่อพิธีกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีการทำบุญตักบาตร สมาทานรักษาศีล ฟังธรรม และกิจกรรมอื่นๆ เป็นต้น ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ประสบการณ์ตรงจากการลงมือปฏิบัติจริง เกิดความสนุกรื่นในสิ่งที่ตนได้ทำ เกิดใจรักในการเรียนรู้ควบคู่กับการลงมือปฏิบัติจริง เพราะผู้เรียนมองเห็นคุณค่าจากการปฏิบัติตาม ซึ่งจะทำให้ได้รับประโยชน์สุขต่อวิถีชีวิตประจำวันตามมา สอดคล้องกับคำกล่าวของผู้เรียนที่แสดงความรู้สึกประทับใจไว้ว่า

“...สนุกดีค่ะ ไม่เบื่อ อยากเรียนต่ออีก ไม่อยากให้หมดเวลาเลยค่ะ”

“... (สื่อวิถีทัศน์ตัวอย่างการทำความดี) ตลกมาก ชำดี ชอบมากครับ”

“... (สื่อวิถีทัศน์ที่นำมาใช้ประกอบการสอนเรื่องการทำดี) สนุกมากค่ะ พระอาจารย์ หนูหัวเราะจนน้ำตาไหลแล้วค่ะ”

“... สื่อตลกดีค่ะ ประทับใจมาก ๆ ทำให้อยากทำความดีทันที”

“... (สื่อพิธีกรรมทำความดี) ดีมากค่ะ สนุกด้วย ได้บุญด้วยค่ะ...”

“... หนูตื่นมา ใส่บาตรพระ ก่อนจะมาโรงเรียนค่ะ...”

“... ดีใจครับ ได้ใส่บาตรพระอาจารย์เยอะๆ”

สรุปได้ว่า สื่อการสอนช่วยให้นักเรียนมีความสุขสนุกสนานกับการเรียนรู้หรือสนุกที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนรู้จากใช้สื่อหลากหลาย เกิดความรื่นเบิกบานใจที่ได้ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ มองเห็นคุณค่าจากการปฏิบัติตาม ทำให้ตนเองได้รับประโยชน์สุขจากปฏิบัติตามมา หรือที่เรียกกันว่า ผู้เรียนเกิดความรื่นในสิ่งที่ได้ทำ

๓. การสร้างการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

การเรียนการสอนที่ผ่านมา พระภิกษุสามเณรใช้วิธีการสอนแบบบนลงสู่ล่าง ขาดการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ขาดการสร้างการมีส่วนร่วม ดังนั้น จึงต้องการให้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนมากขึ้น ตลอดระยะเวลาที่ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมมา ได้แสดงให้เห็นว่า ทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น จนทำให้เกิดผลลัพธ์ ๓ สว่าง คือ

๓.๑ ด้านสร้างความสัมพันธ์ เนื่องจากการดำเนินการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งของพระภิกษุสามเณรนั้น มักทำให้ต้องมีการพูดคุย ติดต่oprะสานงานกันเกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา เพื่อทำการชี้แจงวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน ให้ทุกฝ่ายได้เข้าใจและหาตกลงร่วมกัน และบอกประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมครั้งนี้ จนเกิดเป็นความไว้นับถือเชื่อใจกันมากยิ่งขึ้น ทำให้ทุกฝ่ายเกิดการยอมรับและให้ความร่วมมือในการดำเนินการจัดกิจกรรม โดยทุกฝ่ายได้ร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน ร่วมกันดำเนินการ ร่วมกันรับผลประโยชน์ และร่วมกันประเมินผลของกิจกรรม จนกลายเป็นความร่วมมือร่วมใจในการจัดกิจกรรมขึ้นมา เป็นการแสดงให้เห็นว่า ทุกฝ่ายเกิดปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น เช่น พระกับพระด้วยกัน ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้กันมากขึ้น พระกับนักเรียน ได้ร่วมกันรับฟังความคิดเห็นและความต้องการในการเรียนรู้ของนักเรียน และพระกับทางโรงเรียน ได้มีการพูดคุย ติดต่oprะสานงาน และร่วมกันรับผิดชอบในการเรียนการสอนกันมากยิ่งขึ้น โดยทุกฝ่ายได้เข้ามามีบทบาทสำคัญและให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมด้วยความเต็มใจมาโดยตลอด ดังที่ผู้บริหารสถานศึกษาได้กล่าวให้การสนับสนุนส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณรไว้ว่า

“.....ถ้าพระอาจารย์มีเรื่องอะไรที่จะให้ช่วย ขอให้บอก ทางโรงเรียนเต็มใจที่จะช่วยทุกเรื่อง ไม่ต้องเกรงใจ ยินดีอยู่แล้วค่ะ.....”

สรุปว่า พระภิกษุสามเณรร้อยละ ๙๔.๑ เกิดทักษะในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์กับทุกฝ่ายที่ส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ทำให้เกิดการยอมรับและได้รับความร่วมมือในการดำเนินการมาโดยตลอด ทุกฝ่ายได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเต็มกำลังความสามารถ จนทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนบรรลุสำเร็จไปด้วยดี

๓.๒ ด้านสร้างความรู้ ตลอดระยะเวลาที่ได้ดำเนินกิจกรรมเรียนรู้นั้น พระภิกษุสามเณรได้เรียนรู้ในการทำงานร่วมกันกับทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นตัวของพระเณรภิกษุสามเณรด้วยกัน นักเรียน และคณะครู ซึ่งสามารถสรุปเป็นเนื้อหาที่ได้จากการเรียนรู้ ๓ หลัก คือ

การฟังพา พระภิกษุสามเณรได้เข้าไปทำการติดต่อพูดคุยประสานงานหาความเข้าใจร่วมกันกับทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการ เพื่อให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมใน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งทำให้พระภิกษุสามเณรเกิดการเรียนรู้แบบต้อยที่ถ้อยอาศัยกันโดยให้ทุกฝ่ายได้เข้ามามีบทบาทสำคัญและมีหน้าที่รับผิดชอบในการทำงานร่วมกัน

การไว้วางใจกัน เมื่อมีการกำหนดบทบาทแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการทำงานร่วมกันแล้ว สิ่งสำคัญคือไว้วางใจเชื่อใจต่อกัน เชื่อมั่นในความรู้ความสามารถของผู้ร่วมงานด้วยกันผู้อื่น ไม่ก้าวก่ายในหน้าที่ของผู้อื่น เช่น การให้ครูทำหน้าที่รับผิดชอบประชาสัมพันธ์กับผู้เรียน เป็นต้น เพื่อให้ทุกฝ่ายได้ทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างเต็มที่เต็มความสามารถ และทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกิดเป็นความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมดำเนินงานร่วมกัน

การเกรงใจ ในการทำงานร่วมกันนั้น พระภิกษุสามเณรได้ยึดหลักการเคารพต่อกัน เช่น การเคารพต่อความคิดของผู้อื่น ไม่ยึดเอาความคิดของพรรคพวกของตนเองเป็นใหญ่ เป็นเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน ร่วมกันทำ และร่วมกันประเมินผลของการดำเนินกิจกรรมด้วยกัน

สรุปว่า พระภิกษุสามเณรร้อยละ ๙๔.๑ เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการสร้างการมีส่วนร่วมกับทุกฝ่าย เข้าใจในหลักการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม รู้จักฟังพาดำอาศัยผู้อื่น รู้จักการไว้วางใจซึ่งกันและกัน และรู้ความเคารพเกรงใจต่อกัน จึงทำให้การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายเป็นอย่างดี

๓.๓ ด้านสร้างคุณค่าและให้ความสำคัญ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่า พระภิกษุสามเณรได้สร้างความร่วมมือกับทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องมากขึ้น เช่น ในส่วนของกลุ่มพระภิกษุสามเณรด้วยกัน ได้มีการรวมกลุ่ม พุดคุยกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการสอนร่วมกันมากขึ้น ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมกับทุกฝ่ายยิ่งขึ้น ซึ่งต่างไปจากเดิมที่มีการสอนแบบต่างคนต่างสอน ขาดการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน จึงเป็นเหตุให้การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

ด้วยเหตุนี้ พระภิกษุสามเณรจึงได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของการมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น กิจกรรมที่เกิดขึ้นจึงได้เน้นให้ทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ และรับผิดชอบร่วมกันมากขึ้น เช่น พระภิกษุสามเณรเกิดการรวมตัวในการเรียนรู้การจัดกิจกรรมร่วมกัน พระหรือผู้สอนเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น พระกับครูเกิดการร่วมมือกันในการทำหน้าที่และรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกัน เช่น การติดตามประเมินผลการทำงานกิจกรรมของผู้เรียน เป็นต้น

สรุปได้ว่า พระภิกษุสามเณรร้อยละ ๑๐๐ มีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการในการสร้างการมีส่วนร่วมกับทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เห็นคุณค่าและความสำคัญของการมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น โดยทุกฝ่ายได้มีโอกาสเข้ามาพุดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้ร่วมกัน ทำให้เกิดการร่วมมือร่วมใจในการทำหน้าที่รับผิดชอบต่อการเรียนการสอนร่วมกันมากยิ่งขึ้น